

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Україна на сьогодні є молодою європейською країною, яка прагне стати сучасною та розвиненою соціальною й правовою державою з міцною ринковою економікою. З цією метою Уряд розроблює та впроваджує реформи в політичній, економічній, соціальній, науково-технологічній та інших сферах. Проте великою перешкодою сталого розвитку є сучасні загрози, що виражаються у збільшенні бідності населення, зменшенні середнього класу, значній майновій диференціації населення, високому рівні корумпованості влади тощо.

Наразі особливої уваги потребує дослідження загроз, які виникли на соціально-економічному підґрунті. Сьогодні яскраво демонструє чисельні кризові явища соціально-економічного походження. Економічна криза та її наслідки спричинили рецесію економічного розвитку та відповідним чином вплинули на поглиблення соціальних проблем, зниження рівня та якості життя населення, загострення напруженості у суспільстві. Отже, існуючі механізми державного управління не в змозі ефективно врегульовувати кризові явища соціально-економічного характеру.

Таким чином, вкрай потрібним є вдосконалення державної політики з врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, а отже, актуальним є дослідження з розвитку механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні.

Питання забезпечення розвитку соціально-економічних систем досліджували фахівці державного управління, такі як: О. Ю. Амосов, А. М. Балашов, О. Ю. Бобровська, О. І. Василєва, Н. В. Дацій, О. І. Дацій, В. В. Дорофієнко, І. О. Драган, М. М. Коваленко, М. Х. Корецький, А. О. Кузнецов, М. І. Небава, С. В. Майстро, А. В. Мерзляк, М. М. Миколайчук, О. В. Молодцов, П. А. Овчар, О. С. Поважний та інші. Дослідженню людського розвитку, стану життєдіяльності людини в суспільстві, рівня та якості життя населення приділяли увагу такі вчені: С. М. Аюшеева, Б. Д. Белобров, О. С. Дудолад, О. В. Жадан, Н. В. Ільченко, О. І. Іляш, Д. В. Колесников, В. О. Мандибуря, О. А. Мельниченко, У. Я. Садова, Ф. В. Узунов та інші. Безпековий аспект життєдіяльності людини в умовах кризових явищ соціально-економічного характеру, питання соціальної напруженості, соціальних конфліктів та взаємодії органів державної влади й населення за таких умов розглядали науковці О. Г. Афенкіна, Т. В. Білецька, С. І. Білосорочка, І. Ю. Воробйова, Н. П. Довгань, М. О. Кизим, К. І. Козлов, М. М. Кононенко, Т. А. Маляренко, В. А. Можаровський, О. В. Панькова, Н. В. Стежко, А. В. Стойка, В. В. Узунов, А. А. Халецька, О. В. Чернявська та ін. Питання антикризового управління в різних сферах розвитку соціально-економічних систем розглядали в своїх працях учені: А. О. Дегтяр, В. О. Джулай, К. І. Залогіна, С. М. Іванюта, В. Л. Ключка, Л. О. Лігоненко, Н. М. Літвін, О. В. Манойленко, Т. В. Мірзодаєва, О. М. Остапенко, О. Ю. Проскура, М. О. Риндач, О. Р. Рудик, Г. В. Тельнова, О. О. Терещенко, А. Л. Черний, О. О. Шапурова, В. І. Шарий та ін. Вивченню проблематики моніторингу кризових явищ та припинення кризових ситуацій за масовою протестною участю

населення присвятили свої праці такі науковці і практики: Ю. П. Бабков, А. В. Басов, В. М. Бацамут, В. Ю. Богданович, А. Л. Висідалкин, Г. А. Дробаха, М. В. Корнієнко, С. О. Кузніченко, В. Е. Лісцін, М. М. Орлов, І. Ю. Свіда, М. І. Скригонюк, О. О. Труш, О. М. Шмаков та інші.

Науковцями досліджено теоретичні основи існування кризових явищ у соціально-економічних системах, наведені основні положення щодо оцінювання рівня та якості життя населення, визначені заходи зниження рівня соціальної напруженості в суспільстві та врегулювання соціальних конфліктів, розроблені механізми антикризового управління, висвітлені окремі питання прогнозування кризових явищ і врегулювання кризових ситуацій та ін. Однак, незважаючи на широкий спектр досліджень, присвячених різним аспектам врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, цілісного опрацювання механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру практично не існує. Таким чином, ця проблема набуває особливої актуальності в сучасних умовах розвитку суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота спрямована на реалізацію Рішень Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України» та 18.02.2015 р. «Про додаткові заходи щодо зміцнення національної безпеки України», введених в дію указами Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015 та 12.03.2015 р. № 139/2015; виконана відповідно до пунктів 1.5, 3.5, 3.8, 5.17, 9.5, 11.5 Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 р. № 275, та у межах напряму науково-дослідних робіт Національної академії Національної гвардії України та Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (ХарПІ НАДУ) за темами:

«Розроблення та наукове обґрунтування механізмів взаємодії та порядку сумісних дій органів державної влади, місцевого самоврядування з силами охорони правопорядку в умовах виникнення кризових ситуацій соціального характеру» (номер держреєстрації 0111U009274, 2011–2012рр.), у межах якої автором проаналізовано досвід врегулювання кризових ситуацій, визначені механізми взаємодії місцевих органів влади з силами охорони правопорядку, розроблено способи врегулювання кризових ситуацій; «Державне регулювання ринку об'єктів інтелектуальної власності в умовах економіки знань» (номер держреєстрації 0112U000468, 2012–2013рр.), у межах якої автором розглянуто розвиток ринку об'єктів інтелектуальної власності в умовах виникнення кризових явищ соціально-економічного характеру; «Удосконалення системи державного управління забезпечення внутрішньої безпеки держави» (номер держреєстрації 0113U007109, 2013–2014рр.), у межах якої автором проаналізовано правові механізми протидії кризовим ситуаціям соціально-економічного походження, обґрунтовано комплексний державний механізм врегулювання кризових явищ, розроблено механізм взаємодії органів влади з громадськістю під час врегулювання кризових явищ; «Обґрунтування методологічних підходів прогнозування кризових явищ в українському

суспільстві шляхом використання інструментів геопросторового та статистичного аналізу» (номер держреєстрації 0113U003364, 2013–2014рр.), у межах якої автором визначені теоретико-методологічні засади кризових явищ українського суспільства, створено відповідні моделі аналізу та прогнозу.

Мета й задачі дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких задач:

– обґрунтувати теоретико-методологічні засади кризових явищ українського суспільства;

– сформуувати теоретико-методологічні засади механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні;

– розробити методологічні підходи формування механізму виявлення у мережі Internet ознак появи кризових ситуацій в сучасному суспільстві;

– опрацювати методологічні засади розроблення механізму оцінювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні;

– розробити методологічні підходи формування механізму прогнозування кризових явищ соціально-економічного характеру в сучасному суспільстві;

– обґрунтувати шляхи удосконалення превентивного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру;

– розробити наукові положення з удосконалення механізму взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю під час урегулювання кризових явищ;

– сформуувати шляхи удосконалення механізму взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час врегулювання кризових явищ;

– визначити напрями розвитку механізму державного врегулювання кризових явищ за масовою протестною участю населення;

– надати пропозиції з поліпшення організаційно-функціональної структури органів державного управління, що здійснюють врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру;

– розробити пропозиції щодо покращення підготовки фахівців з врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

Об'єктом дослідження є державне управління у сфері врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

Предметом дослідження є механізми державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження розвитку механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні становлять функціональні положення теорії державного управління, соціальної економіки, економічної теорії, системного аналізу, а також сукупність інших загальнонаукових і спеціальних методів, а саме: систематизація нормативно-правових актів, структурний аналіз, історичний метод, метод порівняльного аналізу – з метою визначення теоретико-методологічних засад кризових явищ українського суспільства, дослідження

існуючих механізмів державного управління в українському суспільстві, запозичення зарубіжного досвіду; порівняльний аналіз, контент-аналіз, геопросторовий аналіз, експертне оцінювання, математичне моделювання, регресійний аналіз, статистичний аналіз, таксономічний аналіз, кластерний аналіз, методи прогнозування – у розробленні механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру; теорія добробуту, гіпотеза та припущення, індукція та дедукція, аналіз та синтез, структуризація, теорія взаємодії організаційних систем, плебсологічний підхід – у наданні пропозицій щодо розроблення комплексного механізму врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру; стратегічний аналіз, організаційне моделювання, аналіз ієрархій, абстрактно-логічний, моделювання та програмування, узагальнення – у формуванні шляхів удосконалення механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

Інформаційною основою проведення дослідження слугували Конституція України, закони України, законодавчі акти Кабінету Міністрів України, укази Президента України, міжнародні пакти та конвенції, данні суспільних фондів та проектів ООН і ОБСЄ, дані Державного комітету статистики України, результати соціологічних опитувань громадських організацій, результати досліджень вітчизняних і зарубіжних учених та власні дослідження автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні актуальної науково-практичної проблеми – науково-теоретичному обґрунтуванні методологічних засад і практичних рекомендацій щодо розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні. Наукова новизна результатів дослідження розкривається в таких положеннях:

уперше:

- обґрунтовано теоретико-методологічні засади державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру шляхом виявлення кризових явищ сучасного суспільства; розроблення моделей впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на розвиток соціально-економічної системи та стан безпеки України; розроблення методологічного підходу до формування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру;

- розроблено механізм моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру, що оснований на методах статистичного та геоінформаційного аналізу та передбачає виявлення у мережі Internet ознак виникнення кризових ситуацій, оцінювання рівня загроз соціально-економічного характеру, а також здійснення прогнозів розвитку кризових ситуацій з метою їх подальшого врегулювання;

- сформовано комплексний механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, елементами якого є: превентивний механізм державного врегулювання кризових явищ; механізм взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю під час врегулювання кризових явищ; механізм взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час врегулювання кризових явищ; механізм державного врегулювання кризових ситуацій за масовою протестною участю населення;

удосконалено:

- превентивний механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні, що на відміну від існуючого, передбачає широке залучення громадськості, впровадження програмно-цільового підходу, елементами якого є превентивні і репресивні антикорупційні заходи, заходи з розвитку державно-приватного партнерства та створення умов розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності;

- механізм взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю під час врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру із застосуванням заходів з підвищення якості соціальної взаємодії та формування соціального діалогу на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях, що відрізняється від існуючих поширеним діяльності органів соціального діалогу не лише на врегулювання проблемних ситуацій між роботодавцями й працівниками, а й на врегулювання кризових явищ в цілому;

- механізм взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час врегулювання кризових явищ, що базується на теорії взаємодії організаційних систем та відрізняється від існуючих застосуванням заходів з визначення чинників, форм, способів, напрямків та ефективності організації взаємодії;

дістали подальшого розвитку:

- механізм державного врегулювання кризових явищ за масовою протестною участю населення, який складається з систем забезпечення внутрішньої безпеки, громадської безпеки і охорони громадського порядку, що на відміну від існуючих, характеризується науковим обґрунтуванням достатності та законності застосування заходів з припинення масових заворушень, своєчасної їх профілактики й прогнозування;

- понятійно-категорійний апарат науки державного управління шляхом уточнення сутності таких дефініцій: «кризові явища соціально-економічного характеру», «механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру», «механізм моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру»;

- організаційно-функціональна структура органів державного управління, що здійснюють врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру на основі створення міжвідомчих регіональних ситуаційних центрів, до складу яких входять представники сил охорони правопорядку, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства, що відрізняється від існуючих можливістю залучення громадськості.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертаційному дослідженні положення у вигляді науково-методологічних узагальнень та прикладних практичних рекомендацій використовуються в практичній діяльності органів державного управління, місцевих органів виконавчої влади і в навчальному процесі у вищих навчальних закладах.

Запропоновані в дисертаційній роботі теоретичні положення, висновки та рекомендації показали свою практичну придатність та ефективність в органах державного управління, зокрема: у Департаменті зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності Луганської обласної державної адміністрації (довідка № 3-20-01/2/160 від 20.02.2014 р.) під час здійснення моніторингу розвитку економічних і торгівельних відносин з ЄС та аналізу впливу наслідків функціонування зони вільної торгівлі з ЄС на економічний розвиток регіону; Департаменті з питань внутрішньої політики Донецької обласної державної адміністрації (довідка № 151-13/2 від 25.02.2014 р.) під час здійснення заходів щодо проведення консультацій з громадськістю з питань формування і реалізації державної політики, сприяння місцевим органам влади у забезпеченні взаємодії з політичними партіями та громадськими організаціями, а також здійснення моніторингу, аналізу та прогнозування суспільно-політичних процесів в регіоні; Департаменті з підвищення конкурентоспроможності регіону Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 02-06/96 від 28.02.2014 р.) під час здійснення моніторингу та прогнозування соціально-економічної ситуації в області, а також розробки сценаріїв подальшого розвитку подій; штабі Головного управління МВС України в Запорізькій області (акт впровадження № 13/695 від 09.04.2015 р.) під час здійснення заходів щодо моніторингу та протидії кризовим явищам та ситуаціям; тренінговому центрі Головного управління МВС України в Дніпропетровській області (акт впровадження від 17.04.2015 р.) при підготовці кадрів з врегулювання кризових явищ; Головному управлінні Національної гвардії України при підготовці і виконанні службово-бойових завдань з врегулювання кризових явищ (довідка № 3/11-3441 від 03.06.2015 р.).

Крім того, теоретичні розробки автора, практичні пропозиції, програмний продукт, що розроблені за результати дослідження, використані у навчальному процесі Національної академії Національної гвардії України на кафедрі соціально-правових дисциплін при підготовці за дисципліною «Конфліктологія», на кафедрі інформатики та прикладних інформаційних технологій – за дисциплінами «Інформатика», «Телекомунікаційні та інформаційні мережі» (акт впровадження від 19.02.2015 р. інв. 36), а також у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ на кафедрі тактико-спеціальної підготовки при підготовці за дисциплінами «Тактико-спеціальна-підготовка», «Організація та проведення спеціальних операцій ОВС», «Дії ОВС при виникненні надзвичайних ситуацій» (акт впровадження №7/12 від 10.04.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, яка містить особисто одержані автором нові наукові результати в галузі науки державного управління. У дисертації не використовувались положення, що належать співавторам, разом з якими були підготовлені окремі наукові публікації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідалися й обговорювалися протягом 2009 – 2015 рр. на міжнародних, національних, регіональних і вишівських наукових заходах, а саме на: I – V науково-практичних конференціях «Наукове забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ» (Україна, м. Харків, 2009 – 2013 рр.);

круглому столі «Проблеми вдосконалення службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ» (Україна, м. Сімферополь, 2010 р.); XI – XV міжнародних наукових конгресах ХарPI НАДУ (Україна, м. Харків, 2011 – 2015 рр.); науково-практичній конференції за міжнародною участю «Управління розвитком» (Україна, м. Харків, 2011 р.); науково-практичній конференції за міжнародною участю «Інновації в державному управлінні: системна інтеграція освіти, науки, практики» (Україна, м. Київ, 2011 р.); науково-практичній конференції за міжнародною участю «Формування корпоративного іміджу сил охорони правопорядку як чинника психологічної безпеки» (Україна, м. Харків, 2011 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України» (Україна, м. Хмельницький, 2011 р.); 5 – 7 регіональних науково-практичних конференціях «Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком» (Україна, м. Дніпропетровськ, 2011 – 2013 рр.); науково-практичному семінарі «Механізми взаємодії та порядок сумісних дій органів державного управління, органів місцевого самоврядування з воєнною організацією держави під час виникнення кризових явищ соціального характеру» (Україна, м. Харків, 2011 р.); V Загальноукраїнській науково-практичній конференції «Якість життя: проблеми, пріоритети та перспективи» (Україна, м. Донецьк, 2011 р.); II – IV Міжнародних науково-практичних конференціях «Проблеми государственного регулирования занятости наемных работников» (Російська Федерація, м. Москва, 2011 – 2013 рр.); IV – VI Міжнародних науково-практичних конференціях «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» (Україна, м. Одеса, 2012 – 2014 рр.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні» (Україна, м. Одеса, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Противодействие ксенофобии, экстремизму и терроризму в современном обществе» (Україна, м. Севастополь, 2012 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління в Україні» (Україна, м. Запоріжжя, 2012 р.); V Міжнародній науковій Інтернет-конференції «Соціально-гуманітарні проблеми менеджменту» (Україна, м. Донецьк, 2012 р.); науково-практичному семінарі «Державні механізми протидії кризовим ситуаціям соціального походження» (Україна, м. Харків, 2012 р.); круглому столі «Національна безпека: регіональна політика у інформаційній сфері» (Україна, м. Харків, 2012 р.); науково-практичних конференціях «Застосування інформаційних технологій у підготовці та діяльності сил охорони правопорядку» (Україна, м. Харків, 2013 – 2014 рр.); науково-практичних семінарах «Проблеми службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ України» (Україна, м. Сімферополь, 2013 – 2014 рр.); Міжнародному круглому столі «Актуальні соціально-економічні та правові проблеми розвитку України та її регіонів» (Україна, м. Одеса, 2013 р.); II Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Механізми і методи управління соціально-економічним розвитком підприємств і галузей економіки» (Україна, м. Донецьк, 2013 р.); круглому столі «Взаємозв'язок політики і управління: теоретичний і прикладний аспект» (Україна, м. Дніпропетровськ, 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній

конференції «Актуальні питання забезпечення громадської безпеки та правопорядку» (Україна, м. Дніпропетровськ, 2013 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Національні та міжнародні механізми захисту прав людини» (Україна, м. Харків, 2013 р.); Українсько-польській науково-практичній конференції «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в умовах євроінтеграції» (Україна, м. Дніпропетровськ, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави» (Україна, м. Харків, 2013 р.); міжнародній науково-практичній конференції «II Балтийский юридический форум “Закон и правопорядок в третьем тысячелетии”» (Російська Федерація, м. Калінінград, 2013 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення» (Україна, м. Дніпропетровськ, 2014 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (Україна, м. Запоріжжя, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Authority and Society – 2014» (Грузія, м. Тбілісі, 2014 р.); науково-практичному семінарі «Актуальні проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку» (Україна, м. Харків, 2014 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти» (Україна, м. Київ, 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми державного та муніципального управління» (Україна, м. Київ, 2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Державне управління науково-освітнього забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері цивільного захисту» (Україна, м. Харків, 2015 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки та рекомендації автора опубліковано у 79 наукових працях, а саме: 2 монографіях (з них 1 одноосібна); 24 статтях у наукових фахових виданнях з державного управління, 6 статтях у зарубіжних виданнях, 3 статтях у інших виданнях, 44 тезах у матеріалах наукових форумів. Загальний обсяг публікацій – 59,68 друк. арк., із яких особисто автору належить – 44,26 друк. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків, які викладено на 492 сторінках друкованого тексту. Матеріали дисертації містять 11 таблиць, з них 4 займають 4 повні сторінки; 65 рисунків, з них 2 займають 2 повні сторінки; список використаних джерел із 480 найменувань – на 65 сторінках; 8 додатків – на 31 сторінці. Обсяг основного тексту дисертації становить 390 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкрито сутність і стан проблеми, що розв'язується; обґрунтовано актуальність обраної теми; визначено мету й завдання дослідження, його наукову новизну, встановлено практичну корисність одержаних результатів; наведено дані щодо апробації цих результатів та їх опублікування.

У першому розділі – «Кризові явища як об’єкт дослідження у науці державного управління» – здійснено огляд наукових робіт, присвячених державному врегулюванню кризових явищ соціально-економічного характеру; досліджено теоретичні засади кризових явищ суспільства; визначено сутність, причини, умови та наслідки кризових явищ соціально-економічного характеру; визначено місце кризових явищ соціально-економічного характеру в системі державного управління безпекою України.

За результатами огляду наукових праць встановлено, що, незважаючи на широкий спектр досліджень, присвячених різним аспектам врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, цілісного опрацювання механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру практично не існує. Таким чином, ця проблема набуває особливої актуальності в сучасних умовах розвитку суспільства.

Визначено, що поява кризових явищ, що містять соціальну складову, є пріоритетним питанням забезпечення безпеки України. Такі явища вимагають від урядів держав прийняття своєчасних та ефективних управлінських рішень. За умови успішного вирішення конфліктної ситуації в суспільстві можливо уникнути соціального конфлікту. Ескалація конфлікту призводить до виникнення соціальної кризи, вихід з якої можливий за ефективної роботи органів державної влади і органів місцевого самоврядування. Якщо проблемні питання, що є причиною соціальних криз, не вирішені, то криза набирає форми руйнації незворотного характеру і призводить до виникнення соціальної катастрофи, наслідки якої є трагічними та непередбаченими.

Модель впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на розвиток соціально-економічної системи наведено на рис. 1.

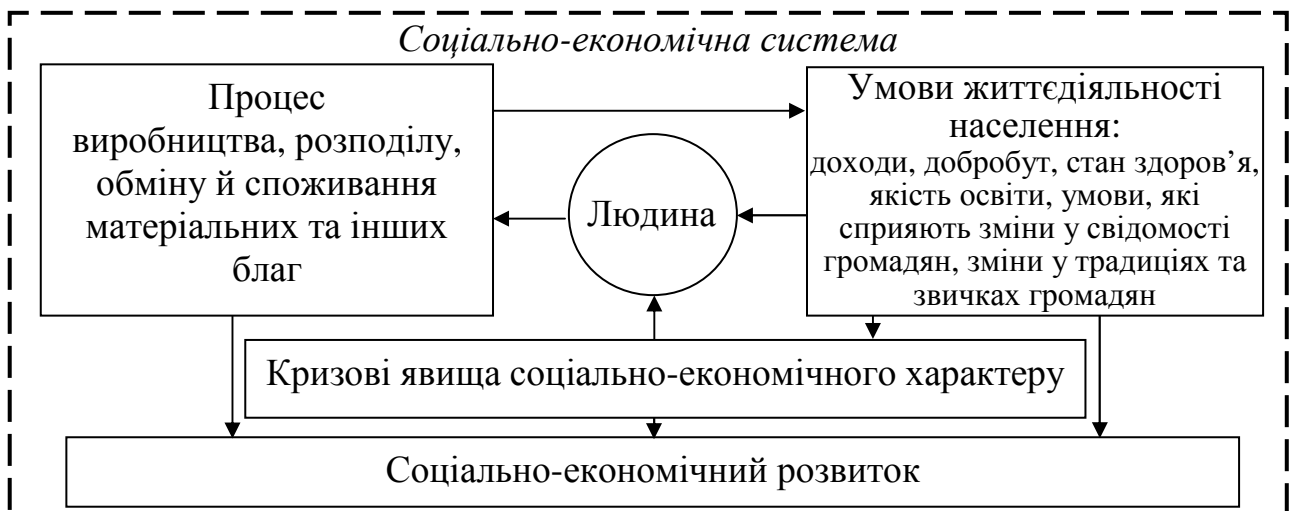

Рис. 1. Модель впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на розвиток соціально-економічної системи

Модель доводить, що кризові явища соціально-економічного характеру негативно впливають на людей та соціально-економічний розвиток. Тому наразі особливої уваги потребує дослідження таких явищ в українському суспільстві.

Надано авторське визначення кризових явищ соціально-економічного характеру – гострі суперечності в соціально-економічній системі, які

виражаються загрозливим станом життєдіяльності населення (високий рівень бідності населення, значна майнова диференціація населення, відсутність середнього класу, соціальна нерівність, високий рівень корупції тощо) й призводять до соціальної напруженості в суспільстві, яка проявляється у різноманітних формах реагування населення у латентному (відсутність бажання мати дітей, розлучення, алкоголізм, наркоманія, поширення ВІЧ та ін.) та відкритому (самогубства, міграція, злочинність, акції протесту, заворушення, революції) проявах і вкрай небезпечно впливають на стан безпеки держави.

Розроблено модель виникнення та впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на стан безпеки України (рис. 2).

Рис. 2. Модель виникнення та впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на стан безпеки України

Визначено, що основними кризовими явищами соціально-економічного характеру в українському суспільстві є високий рівень бідності населення, значна майнова диференціація, соціальна нерівність, відсутність явно вираженого середнього класу.

Встановлено, що у системі забезпечення безпеки України особливе місце належить протидії наслідкам кризових явищ соціально-економічного характеру, які мають конфліктну природу. Такими є масові заворушення, безлади, заколоти, революції. Вони становлять найбільшу загрозу.

У другому розділі – **«Теоретико-методологічні засади механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру»** – визначено загальну концепцію проведення дослідження з розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, здійснено аналіз правового механізму протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру в Україні, розглянуто сучасний стан моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру в українському суспільстві, досліджено вітчизняні організаційні механізми врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, сформовано методологічні засади функціонування та розвитку механізмів державного управління в сучасному суспільстві.

Сформовано наукову проблему дослідження, визначено як проблемну область, так і проблемну ситуацію. Проблемною областю в дисертації виступають процеси державного управління щодо попередження виникнення та врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в сучасному українському суспільстві. Проблемною ситуацією – загрози безпеці України під час виникнення в суспільстві кризових явищ соціально-економічного характеру.

Доведено, що проблемна область дослідження є міждисциплінарною. З метою розв'язування загальної проблеми у підрозділі сформульовано низку наукових та прикладних задач дослідження, наведено концепцію проведення досліджень, сформовано схему логіки дослідження.

Визначено, що наразі в Україні можливо виділити правовий, моніторинговий та організаційний механізми державного управління у сфері врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру. Правові механізми врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру поділяються на три групи: 1) забезпечення сталого соціально-економічного розвитку, а саме усунення причин виникнення кризових явищ соціально-економічного характеру й поліпшення рівня та якості життя населення; 2) врегулювання наслідків кризових явищ соціально-економічного характеру, а саме соціальної напруженості, що включають заходи соціального забезпечення населення (допомога соціально незабезпеченим верствам населення, боротьба зі злиденністю тощо); 3) врегулювання надзвичайних ситуацій соціального характеру, а саме соціальних конфліктів (масових заворушень, безладь, державних переворотів, бунтів, революцій, громадянських війн тощо). З метою запобігання виникненню кризових явищ соціально-економічного характеру в регіонах держави статистичні органи здійснюють моніторинг їх соціально-економічного стану. Організаційні механізми протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру ґрунтуються на силі державної влади й застосовуються, коли за допомогою фінансових витрат неможливо стабілізувати ситуацію. Вони являють собою сукупність організаційних заходів, засобів,

важелів, які застосовує держава з метою забезпечення сприятливих умов для економічного й соціального розвитку.

Надано авторське визначення механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру – це сукупність практичних заходів, засобів, важелів, стимулів, за допомогою яких органи державної влади та органи місцевого самоврядування впливають на соціально-економічну систему з метою зменшення рівня загроз безпеці України соціально-економічного характеру.

Зазначено методологію формування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, що включає етапи: 1) аналіз, розроблення теоретичного аспекту; 2) організаційний аспект, розроблення методологічного базису; 3) перевірка на адекватність (рис. 3).

Рис. 3. Структурна схема формування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру

Визначено, що розвиток механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру полягає в обґрунтуванні та розробленні механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру та комплексного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

У третьому розділі – «Розроблення механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру» – обґрунтовано розроблення

механізму пошуку у мережі Internet ознак появи кризових ситуацій, механізму оброблення статистичних даних, механізму оцінювання та механізму прогнозування кризових явищ, структура яких наведена на рис. 4.

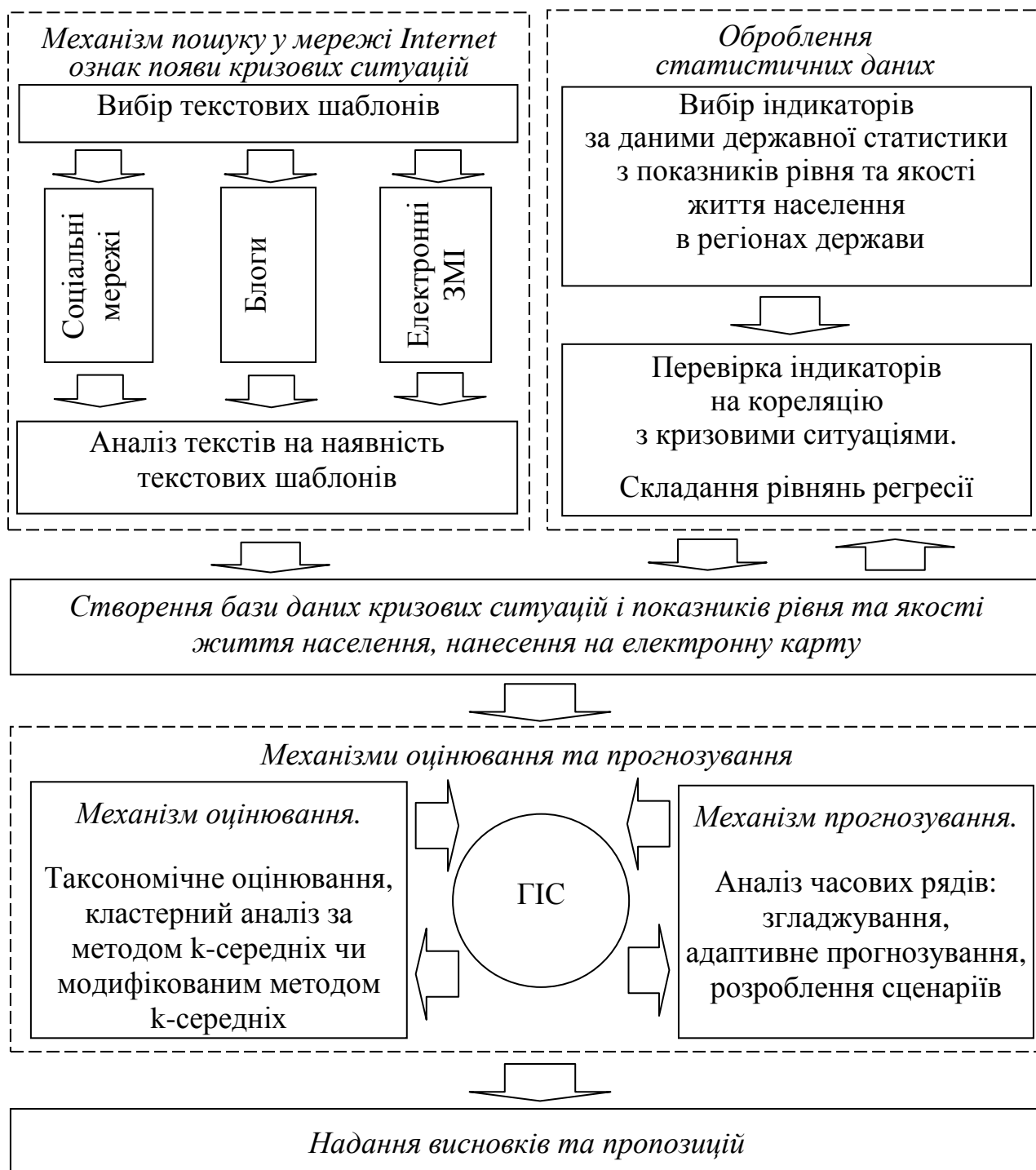

Рис. 4. Структура механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру

Обґрунтовано механізм пошуку у мережі Internet ознак появи кризових ситуацій. З цією метою здійснено огляд існуючих інформаційно-аналітичних систем аналізу текстової інформації; досліджено стандартні процедури контент-аналізу; обґрунтовано метод пошуку ознак появи кризових ситуацій за

допомогою текстових шаблонів; здійснено вибір текстових шаблонів за принципами обчислення понятійно-тематичних одиниць стандартних процедур контент-аналізу, що дозволяють реалізувати метод пошуку ознак появи кризових явищ соціально-економічного характеру.

Розроблений механізм дозволяє за допомогою текстових шаблонів здійснювати пошук у мережі Internet текстових файлів з метою оцінювання поточної ситуації, прогнозування виникнення кризових ситуацій за масовою протестною участю населення в регіонах держави для їх подальшого врегулювання. Джерелами для пошуку подібної інформації можуть бути: текстові файли у мережах, які надаються засобами масової інформації (періодичні електронні видання); Internet-сторінки різних сайтів, на яких розміщуються оперативні новини та повідомлення (особливо регіонального та місцевого значення); відповідні тематичні блоги; соціальні мережі («В контактi», «Однокласники», «Twitter», «Facebook» та ін.), що розглядаються як додатковий засіб отримання необхідної інформації з відповідного дозволу компетентних органів державного управління.

Створено механізм оброблення статистичних даних. Задля цього сформовано перелік значущих індикаторів, які визначають рівень загроз соціально-економічного характеру та можуть призвести до виникнення кризових ситуацій за масовою протестною участю населення. Сформовано механізм кореляційно-регресивного аналізу індикаторів загроз соціально-економічного характеру з кризовими ситуаціями за масовою протестною участю населення, використовуючи який, можливо здійснювати прогноз кризових ситуацій. Встановлено, що використання механізму кореляційно-регресивного аналізу не завжди є можливим з причин імовірності існування кореляційних залежностей між значеннями зазначених індикаторів. За таких умов в дисертації розроблено механізм державного прогнозування кризових явищ соціально-економічного характеру.

Удосконалено механізм оцінювання кризових явищ соціально-економічного характеру. Розроблено модель оцінювання рівня загроз соціально-економічного характеру, що складається з чотирьох рівнів загроз (низький, підвищений, високий, критичний), що наглядно характеризують стан безпеки держави в цьому напрямку.

Запропонована модель поведінки органів виконавчої влади загальної компетенції, органів місцевого самоврядування та сил охорони правопорядку за рівнями загроз соціально-економічного характеру, що є складовою частиною єдиної державної системи попередження виникнення кризових ситуацій.

Для оцінювання рівнів загроз використано таксономічний метод, який дозволяє проводити аналіз різнорідних параметрів. Відповідно до алгоритму таксономічного методу запропоновано застосовувати за еталонну точку реальні кризові ситуації, що виникали в суспільстві та призводили до переростання кризи в катастрофу.

Здійснено аналіз класичного методу кластеризації k-середніх, який виявив значні проблемні питання щодо використання цього методу у механізмі оцінювання кризових явищ соціально-економічного характеру. Тому було

розроблено модифікований метод кластерного аналізу k-середніх, що поєднав таксономічний метод та метод кластерного аналізу та дозволив здійснювати аналіз та прогноз розвитку поточної кризової ситуації.

Сформовано механізм прогнозування кризових явищ соціально-економічного характеру, що складається з нормативного активного (метод сценарію) та пошукових пасивних (метод згладжування, адаптивне прогнозування) методів прогнозування. Метод згладжування часових рядів дозволяє прогнозувати появу кризової ситуації на довгостроковий термін (два роки або більше) шляхом використання методу змінної середньої та на короткий термін (протягом одного періоду) шляхом використання експоненціального згладжування. Перевагами адаптивних моделей прогнозування є те, що вони застосовуються у процесах, які не завжди мають сталі закономірності – тенденції; швидко пристосовують свою структуру і параметри до змін умов; ураховують нерівноцінність рівнів часового ряду – механізм дисконтування даних. Внаслідок цього для використання у дослідженні були вибрані адаптивні моделі прогнозування, а саме базова – КС-модель Брауна. Ця модель представляє процес розвитку як лінійну тенденцію з параметрами, що постійно змінюються. З метою прогнозування кризових ситуацій за масовою протестною участю населення використано пошуковий активний прогноз сценарного моделювання, який дозволить розробити перелік найбільш вірогідних (типових) сценаріїв розвитку кризових ситуацій, що можуть трапитись в українському суспільстві. Для розроблення сценаріїв кризових ситуацій пропонується використати рефлексивне управління.

Таким чином, в основу механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру закладено класичний статистичний аналіз і методи прогнозування в поєднанні з сучасними технологіями збирання, оброблення і нанесення просторових даних на електронну карту за допомогою інструментів геоінформаційної системи.

Такий підхід дозволяє здійснювати збирання інформації, оцінювання та прогнозування кризових явищ в регіонах держави. Зазначений механізм практично реалізовано на геоінформаційній системі (ГІС) «Інструмент» відповідним програмним модулем «Аналітика».

У четвертому розділі – **«Обґрунтування комплексного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру»** – удосконалено превентивний механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, механізм взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю під час врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, механізм взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час протидії кризовим явищам, механізм державного врегулювання кризових ситуацій за масовою протестною участю населення.

Структурна схема комплексного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру наведена на рис. 5.

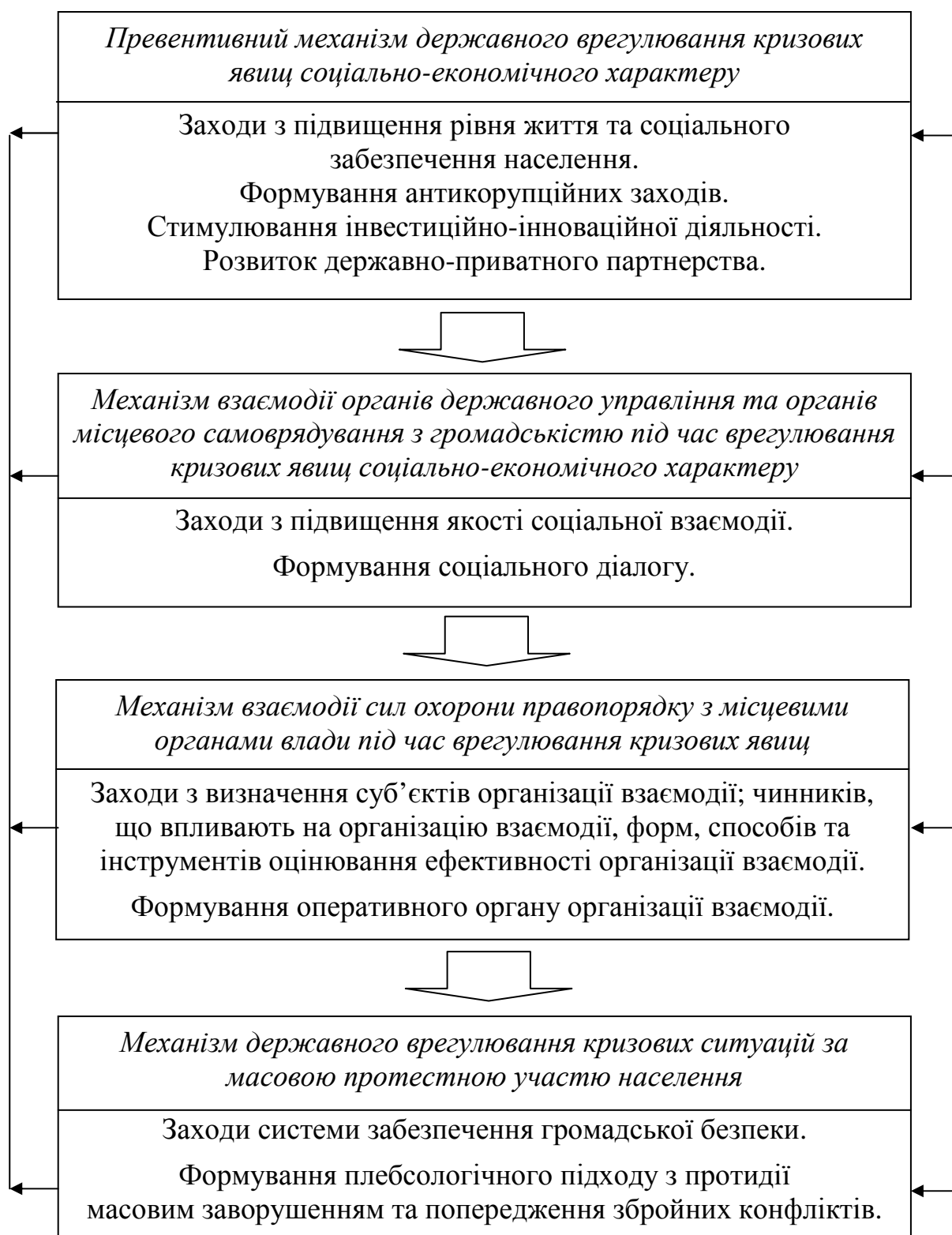
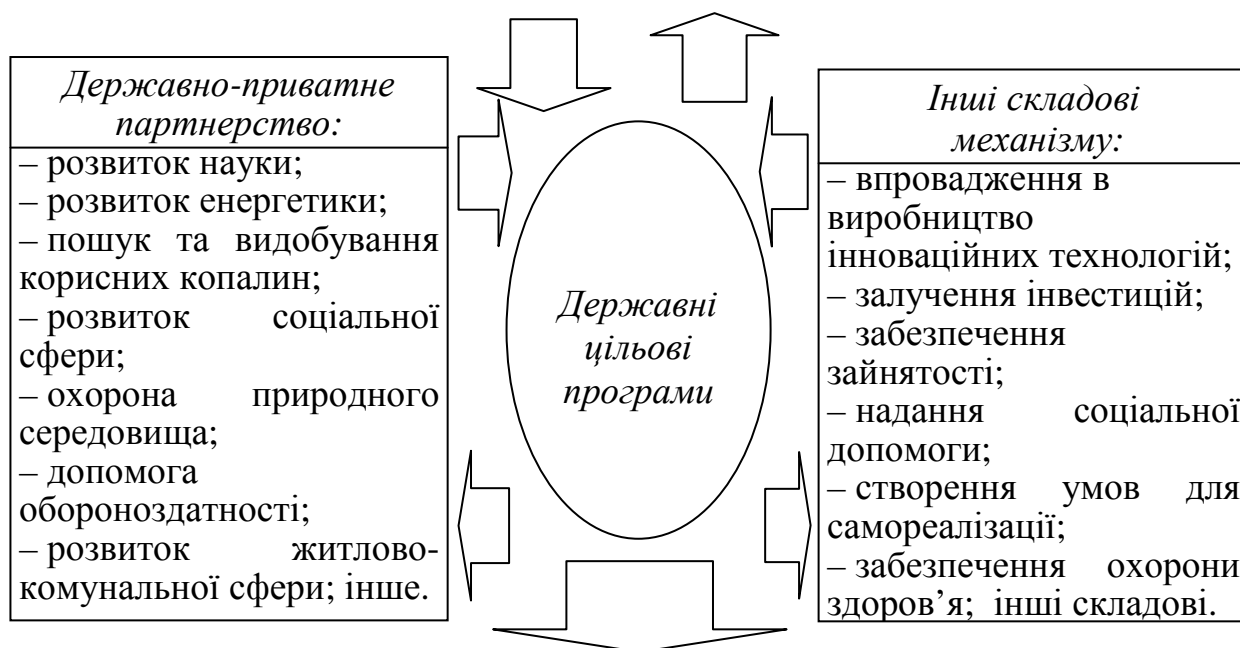

Рис. 5. Структурна схема комплексного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру

Для розроблення превентивного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру використані найбільш перспективні підходи до вирішення цього питання, а саме: антикорупційні заходи, заходи з впровадження інновацій у виробництво, створення умов інвестиційної діяльності та розвитку державно-приватного партнерства (рис. 6).

<i>Протидія корупції</i>
<p><i>Репресивні заходи:</i> розслідування та розкриття правопорушень і притягнення до відповідальності.</p> <p><i>Превентивні заходи:</i> покращення прозорості, підвищення етичності публічної влади, просвітницька робота та виховання.</p> <p><i>Залучення громадськості:</i> підтримка суспільством антикорупційних заходів, громадська антикорупційна експертиза, обговорення громадськістю декларацій держслужбовців.</p>

<i>Кризові явища соціально-економічного характеру:</i>
<p>високий рівень корупції;</p> <p>високий рівень бідності;</p> <p>значна майнова диференціація населення;</p> <p>відсутність середнього класу;</p> <p>соціальна нерівність;</p> <p>високий рівень соціальної напруженості.</p>

Рис. 6. Структурна схема превентивного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру

Визначено, що наразі необхідне розроблення державних цільових програм антикорупційної спрямованості, які обов'язково повинні передбачати заходи з визначення стану корупції в суспільстві, порівнювання з минулим періодом та визначення загроз безпеці держави, які створює цей стан. Врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру неможливе без застосування механізмів взаємодії влади та бізнесу. Державні інститути не в змозі самотужки врегулювати ситуацію та подолати кризові явища соціально-економічного характеру. На допомогу повинен прийти приватний сектор соціально-економічної системи. Встановлено, що для розвитку механізму

державно-приватного партнерства необхідно проводити активну агітаційну державну політику із роз'яснення необхідності та переваг застосування цього механізму.

Удосконалено механізм взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю в умовах виникнення кризових явищ, структура якого наведена на рис. 7.

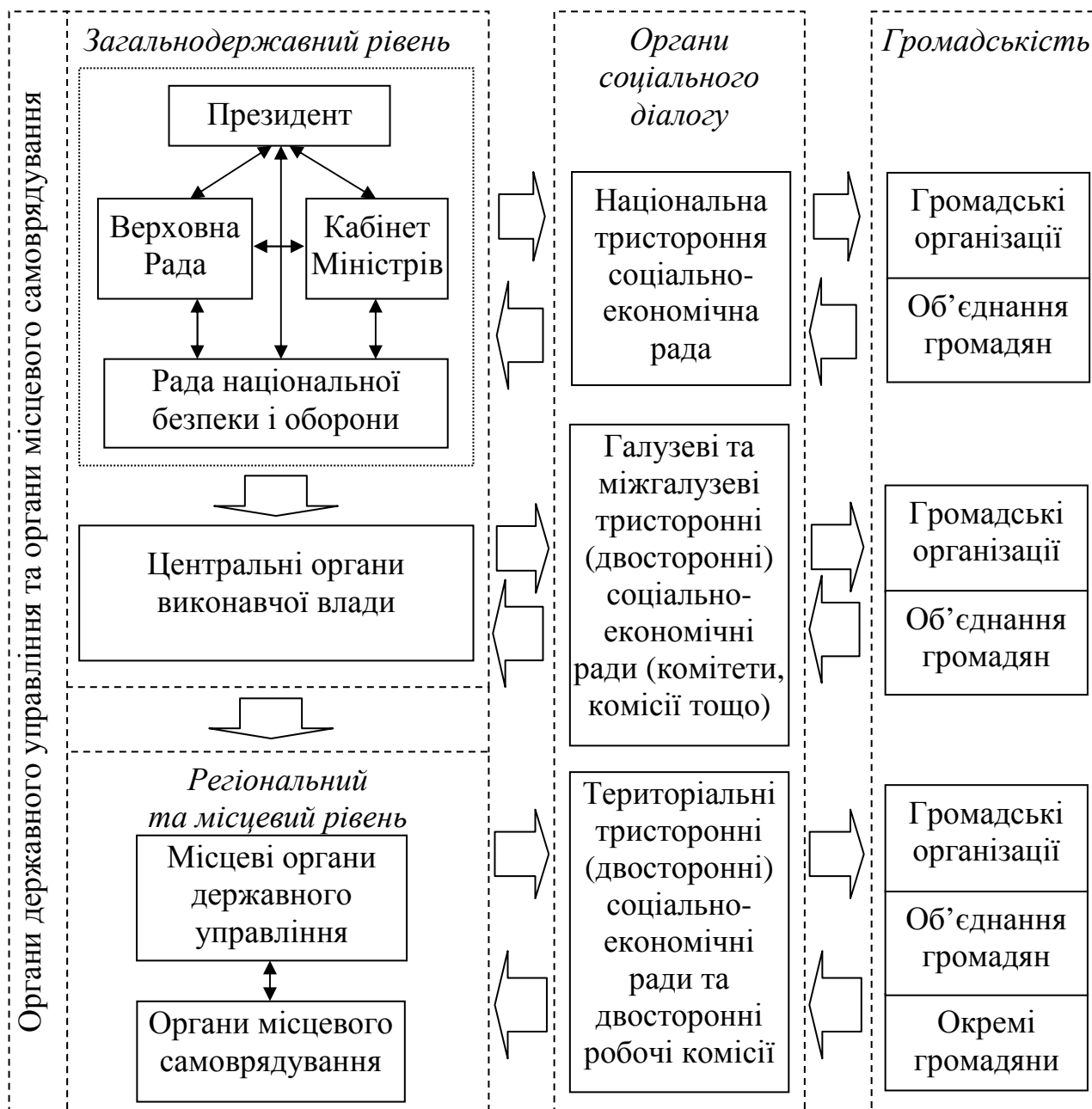

Рис. 7. Структурна схема механізму взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю в умовах виникнення кризових явищ

Основою запропонованого механізму є такі органи соціального діалогу: на національному рівні – Національна тристороння соціально-економічна рада; на галузевому рівні – галузеві та міжгалузеві тристоронні (двосторонні) соціально-економічні ради (комітети, комісії тощо); на територіальному рівні –

територіальні тристоронні (двосторонні) соціально-економічні ради; на локальному рівні – двосторонні робочі комісії.

Зазначені органи соціального діалогу є посередниками між органами державного управління, органами місцевого самоврядування та громадськістю, яка представлена громадськими організаціями, об'єднаннями громадян та окремими громадянами.

Визначено, що соціальний діалог є дієвим механізмом взаємодії органів державного управління з громадськістю під час урегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру. У цей період взаємодія влади та громадськості повинна базуватися на методології інформаційного обміну взаємодіючих систем та на концепції комунікативної раціональності влади. Доведено, що запропонований механізм взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування з громадськістю в умовах виникнення кризових явищ дозволить розширити діяльність органів соціального діалогу саме для врегулювання кризових явищ, а не тільки врегульовувати проблемні ситуації між роботодавцями й працівниками.

Удосконалено механізм взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час врегулювання кризових явищ. Запропоновано алгоритм методології цього механізму, що розроблений на основі методологічних положень теорії взаємодії організаційних систем, яка надає можливість позбутися зайвих організаційних зв'язків та підвищити якість організації управління. Алгоритм складається з таких заходів: 1) визначення суб'єктів організації взаємодії; 2) визначення чинників, що впливають на організацію взаємодії; 3) визначення форм організації взаємодії; 4) визначення способів організації взаємодії; 5) визначення напрямків організації взаємодії; 6) оцінювання ефективності організації взаємодії.

На основі алгоритму методології механізму взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час ліквідації кризових явищ та на основі проведеного експертного опитування військовослужбовців сил охорони правопорядку, розраховано модель взаємодії Служби безпеки України (СБУ), органів внутрішніх справ (ОВС) та Національної гвардії України (НГУ) в аспекті запобігання, виявлення та припинення кризових ситуацій. Визначено основні форми, способи та напрямки взаємодії СБУ, ОВС та НГУ під час реагування на кризові ситуації, що є підґрунтям до вдосконалення взаємодії зазначених суб'єктів. З'ясовано, що законодавча база з даного питання ще досить слабка, тому вона потребує подальшої правової регламентації, що дасть змогу ефективно виявляти та запобігати кризовим ситуаціям, сприятиме соціальній рівновазі в державі.

Надано авторське визначення механізму взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час ліквідації кризових явищ соціально-економічного характеру – це сукупність заходів, засобів, важелів, які застосовують сили охорони правопорядку, місцеві органи виконавчої влади та органами місцевого самоврядування для організації їхньої взаємодії під час врегулювання кризових явищ шляхом визначення суб'єктів взаємодії, форм організації взаємодії, видів організації взаємодії, напрямків організації взаємодії, способів організації взаємодії та оцінювання ефективності організації взаємодії.

Структурна схема механізму взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час державного врегулювання кризових явищ надана на рис. 8.

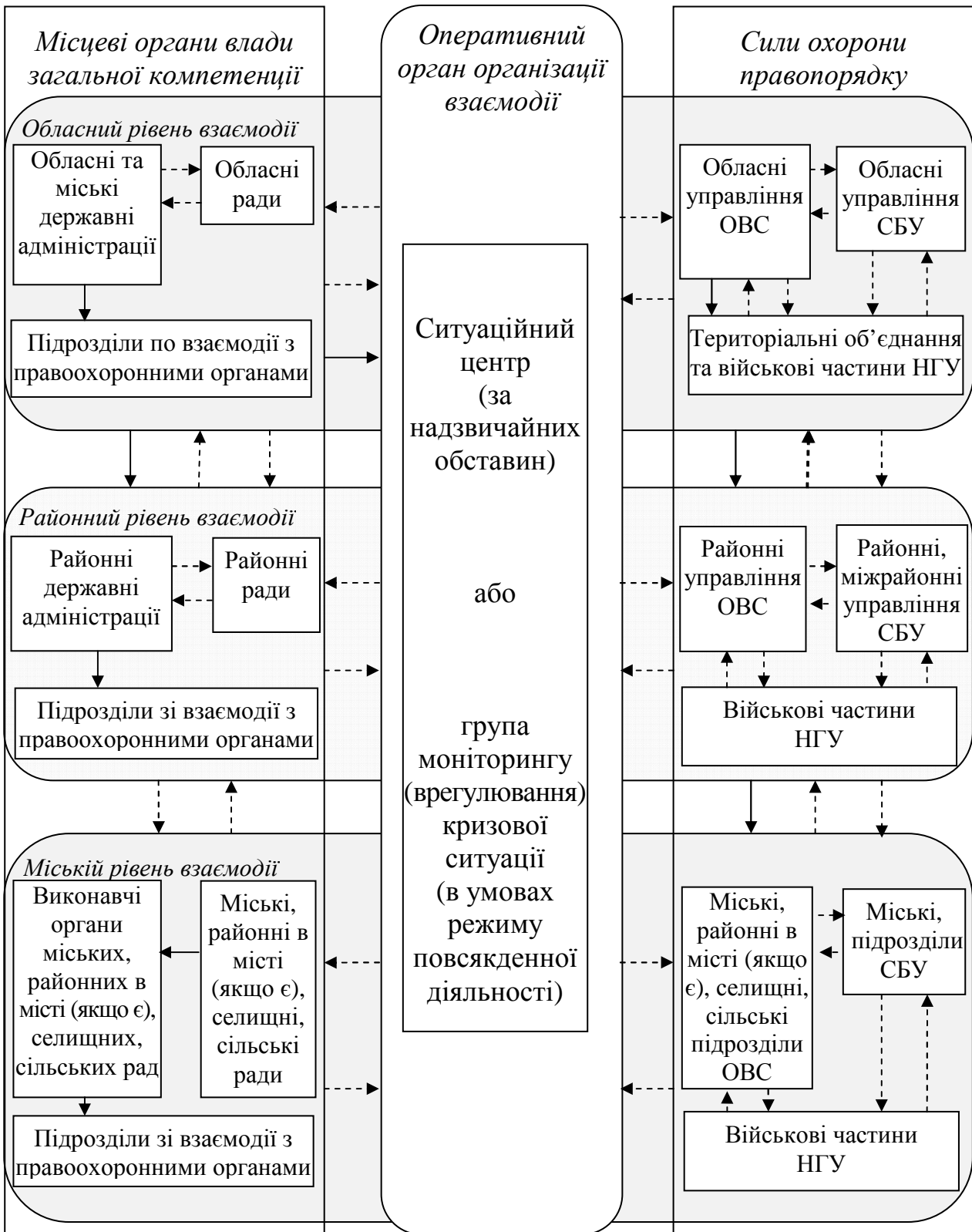

Рис. 8. Структурна схема складових суб'єктів механізму взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час ліквідації кризових явищ соціально-економічного характеру:

—> зв'язок підпорядкування; - -> зв'язок координації дій

Структурна схема (рис. 8) визначає зв'язки координації дій та зв'язки підпорядкування, залежного від рівнів управління (обласний, районний, міський) та ієрархії суб'єктів взаємодії. Впровадження розробленого механізму взаємодії сил охорони правопорядку з місцевою владою під час ліквідації кризових явищ соціально-економічного характеру дозволить підвищити ефективність організації взаємодії між силами охорони правопорядку та місцевими органами влади під час врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в регіонах держави.

На рис. 9 наведено структурну схему механізму державного врегулювання кризових явищ за масовою протестною участю населення.

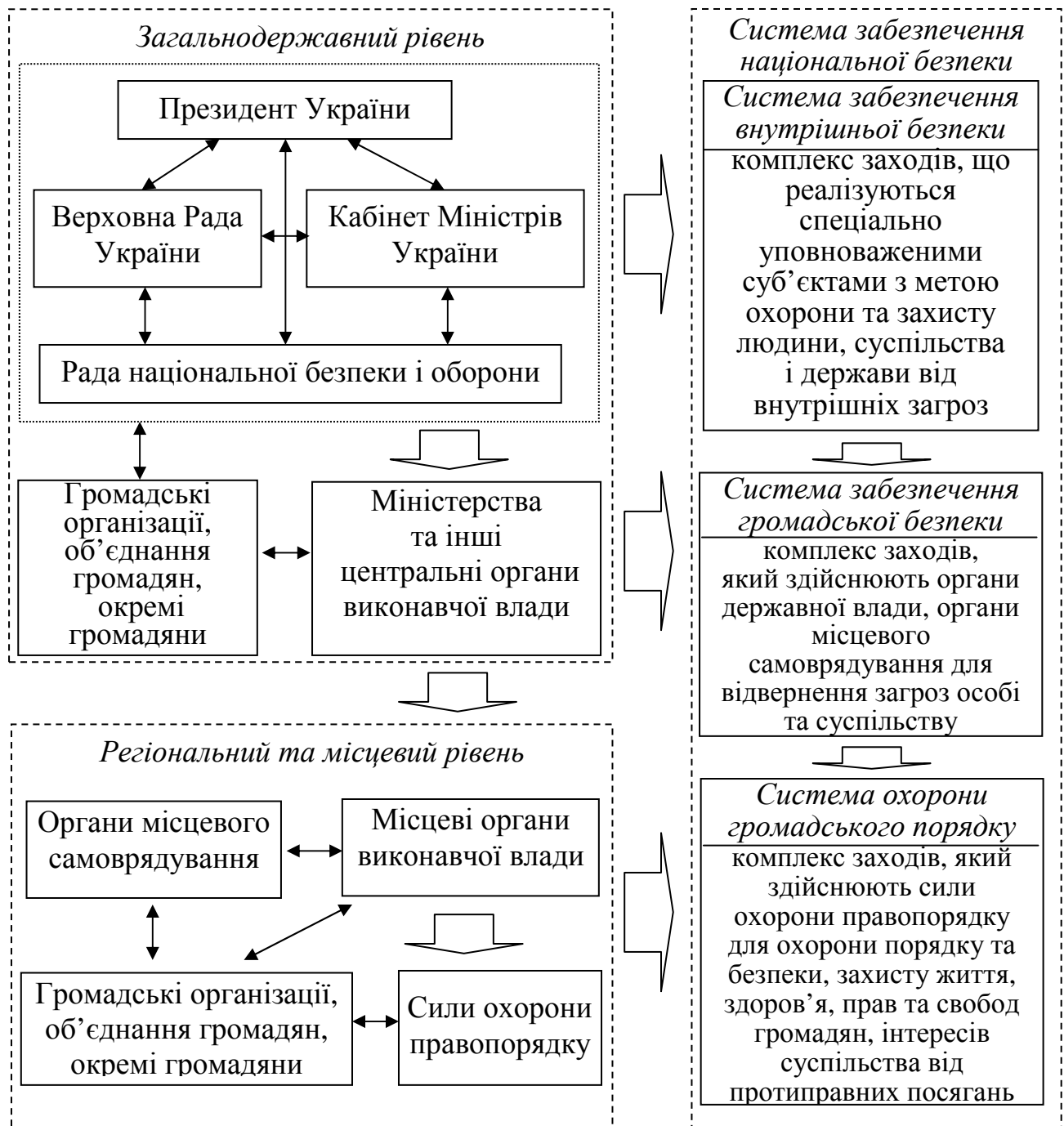

Рис. 9. Структурна схема механізму державного врегулювання кризових ситуацій за масовою протестною участю населення

Механізм державного врегулювання кризових ситуацій за масовою протестною участю населення складається з систем забезпечення внутрішньої безпеки, громадської безпеки та охорони громадського порядку. До структури розробленого механізму входять різні види систем безпеки, основою яких є організація забезпечення безпеки громадян. Запропоновано використовувати основні положення науки плебсології, що вивчає теоретичні основи й закономірності запобігання та припинення кризових ситуацій за масовою протестною активністю та Проекту «Не нашкодъ», що формувався в рамках проекту «Місцевий потенціал заради миру» та розроблений для визначення та формування програми допомоги органам державної влади та органам місцевого самоврядування щодо врегулювання конфліктних ситуацій. У діяльності місцевих органів влади та сил охорони правопорядку особливу увагу необхідно приділяти оцінюванню та прогнозуванню стану громадської безпеки регіонів з метою недопущення виникнення кризових ситуацій за масовою протестною активністю громадян.

У п'ятому розділі – **«Шляхи вдосконалення механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру»** – розроблено стратегію функціонування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, ураховано зарубіжний досвід для вдосконалення механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, надано пропозиції з удосконалення організаційно-функціональної структури органів державного управління, що здійснюють врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру та удосконалено систему підготовки фахівців з врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, визначено перспективні складові механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

У стратегії функціонування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру сформовано три варіанти функціонування механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру: оптимістичний, песимістичний та базовий. Вибрано базовий варіант сценарію, який ґрунтується на припущенні, що кризові явища соціально-економічного характеру можливо ідентифікувати та спрогнозувати з достатнім рівнем імовірності і таким чином запобігти їхній появі та вжити заходів заздалегідь. Він враховує положення оптимістичного сценарію щодо підтримання в суспільстві високого рівня та якості життя населення й не скасовує положення песимістичного сценарію щодо протидії соціальній напруженості.

Встановлено, що у передових закордонних країнах широко розвинута практика залучення громадськості у сектор безпеки з метою допомоги державі у протидії кризовим явищам, а також забезпечення відповідальності та прозорості діяльності влади. Найбільш впливовими та значимими організаціями громадянського суспільства в цій сфері є інститути дослідження політики, дослідні центри та інститути, які вивчають проблеми безпеки. Під час виникнення кризових явищ соціально-економічного характеру важливим є оперативне реагування на виниклі загрози та скоординованість і взаємодія всіх

державних органів та громадських організацій. Для ефективного здійснення наведених заходів практика закордонних країн радить створювати ситуаційні центри, залежно від характеру кожної кризової ситуації.

Для впровадження в практичну діяльність органів державного управління механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру необхідним є створення штатної або позаштатної структури. Наразі в Україні за умов виникнення істотних кризових явищ доречним є створення міжвідомчого ситуаційного центру загальнодержавного рівня, до складу якого будуть входити представники сил охорони правопорядку, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства. Регіональні ситуаційні центри доречно створити в східному, західному, південному, північному та центральному регіональних центрах держави.

За умов відсутності кризових явищ у режимі повсякденної діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування і сил охорони правопорядку структура ситуаційного центру регіонального рівня може складатись з групи моніторингу (врегулювання) кризової ситуації. При ускладненні обстановки, коли група моніторингу виявила високу ймовірність виникнення кризових явищ, на базі груп з моніторингу необхідно розгортати повноцінні ситуаційні центри. За таких умов вони повинні об'єднати в собі оперативні штаби, що утворюють сили охорони правопорядку під час виникнення відповідних надзвичайних ситуацій. Групи моніторингу доречно створювати при обласних державних адміністраціях.

Кінцевою метою створення груп моніторингу (врегулювання) кризової ситуації є підвищення ефективності і якості управлінських рішень, запобігання й усунення небезпечних і кризових ситуацій у сфері протидії кризовим явищам. На основі застосування в практичній діяльності груп моніторингу сучасних інформаційних технологій може бути забезпечена інформаційно-аналітична підтримка процедур і процесів, що дозволяють оперативно аналізувати, моделювати, прогнозувати сценарії розвитку ситуації й динамічно виробляти ефективні пропозиції для ухвалення управлінського рішення.

Розглянуто напрямок удосконалення системи підготовки фахівців з врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру шляхом використання методу сценаріїв. Розроблено професіограму цих фахівців. Сформовано підхід до порядку розрахунку пріоритетів навчальних дисциплін для підготовки таких фахівців, що базується на методі сценаріїв та експертного оцінювання методом аналізу ієрархій. Наведено приклад розрахунку типового набору знань і навичок та їх зв'язок у дисциплінах, необхідний фахівцю групи врегулювання кризових явищ в умовах виникнення кризової ситуації. Зазначено алгоритм оцінювання пріоритету навчальних дисциплін з використанням методу аналізу ієрархій, який є систематичною процедурою задля ієрархічного виокремлення елементів, які характеризують проблемну ситуацію, складові дослідження або чинники, що слугують для прийняття рішення. Сформована структура підготовки фахівців групи моніторингу кризових ситуацій до виконання завдань. Проведені дослідження дозволяють вдосконалити підготовку фахівців груп моніторингу кризових явищ до дій в різноманітних ситуаціях.

Встановлено співвідношення перспективних складових механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру відповідно до існуючих загроз. Такими складовими є державні цільові програми з протидії корупції та розвитку державно-приватного партнерства, розвиток та впровадження в діяльність органів влади соціального діалогу, створення антикризових ситуаційних центрів, використання плебсологічного підходу до припинення кризових ситуацій. Доведено необхідність їхнього впровадження в практичну діяльність органів виконавчої влади як на регіональному, так і на загальнодержавному рівнях, а також у роботу органів місцевого самоврядування в регіонах держави.

Впровадження в практичну діяльність комплексного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру потребує підтримки, яку надає механізм моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру, тому що найважливішою умовою запобігання кризових явищ є своєчасний аналіз і розпізнавання ситуації, що передує соціальним виступам. З цією метою за результатами досліджень розроблено програмний модуль «Аналітика», який є практичною реалізацією механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру. Розглянуто основні характеристики і порядок роботи з цим модулем на прикладі кластерного аналізу кризових явищ соціально-економічного характеру, прогнозування кризових ситуацій і отримання з текстів соціальних мереж та електронних ЗМІ шаблонних включень, характерних для кризової події.

ВИСНОВКИ

Отримані в ході дослідження результати в сукупності розв'язують важливу науково-прикладну проблему розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні.

1. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади кризових явищ українського суспільства. З цією метою досліджено теоретичні засади кризових явищ сучасного суспільства та доведено, що найбільш гострими, масовими і соціально небезпечними кризовими явищами є ті, що спричинені низьким рівнем життя населення та невирішеністю соціальних проблем; надано визначення та зазначено сутність, причини, умови і наслідки кризових явищ соціально-економічного характеру, якими є високий рівень бідності населення, його значна майнова диференціація, соціальна нерівність, відсутність явно вираженого середнього класу; визначене місце кризових явищ соціально-економічного характеру в системі державного управління безпекою України; розроблено модель виникнення та впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на стан безпеки України. Доведена актуальність розроблення нових та удосконалення існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в українському суспільстві.

2. Сформовано теоретико-методологічні засади механізмів державного

врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні. Для цього здійснено аналіз існуючих механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, якими є: правовий, організаційний та моніторинговий механізми. Опрацьовано відповідний зарубіжний досвід. Визначено, що у передових країнах світу широко розвинуті практики залучення громадськості у сектор безпеки з метою допомоги державі у протидії кризовим явищам, а також створення ситуаційних центрів, залежно від характеру кожної кризової ситуації. Розроблені структурні схеми функціонування, формування та розвитку механізмів державного управління у сфері врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в українському суспільстві; надано визначення цим механізмам.

Встановлено, що розвиток механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру полягає в обґрунтуванні та розробленні механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру (складається з механізму пошуку у мережі Internet ознак появи кризових ситуацій та механізмів оцінювання і прогнозування кризових явищ соціально-економічного характеру), а також комплексного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру (елементами якого є превентивний механізм державного врегулювання кризових явищ, механізм взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю під час врегулювання кризових явищ, механізм взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади під час врегулювання кризових явищ, механізм державного врегулювання кризових ситуацій за масовою протестною участю населення);

3. Розроблено методологічні підходи до формування механізму пошуку у мережі Internet ознак появи кризових ситуацій на основі визначення тематичних текстових шаблонів, що описують появу кризових ситуацій в суспільстві, який дозволяє здійснювати пошук у мережі Internet текстових файлів з метою оцінювання поточної ситуації і прогнозування виникнення кризових ситуацій за масовою протестною участю населення для їх подальшого врегулювання. З цією метою проведено огляд існуючих інформаційно-аналітичних систем аналізу текстової інформації; досліджено стандартні процедури контент-аналізу; побудовано класифікаційну таблицю вибору текстових шаблонів; обґрунтовано метод пошуку ознак появи кризових ситуацій за допомогою текстових шаблонів; здійснено класифікацію чинників, що характеризують кризові явища за масовою протестною участю населення.

4. Опрацьовано методологічні засади розроблення механізму оцінювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні. Задля цього застосовано сучасні теоретичні і практичні статистичні методи та геоінформаційні технології; обґрунтовано індикатори кризових явищ соціально-економічного характеру, які визначають рівень загроз безпеці держави соціально-економічного характеру та можуть призвести до виникнення кризових ситуацій за масовою участю населення; здійснено модифікацію методу кластерного аналізу k-середніх шляхом введення та обґрунтування чотирьох кластерів, що відповідають рівням загроз та дозволяють віднести кризову ситуацію до

необхідної категорії суспільного стану у регіоні та здійснити первинний прогноз ситуації. Створено чотирирівневу модель визначення загроз безпеці України соціально-економічного характеру та модель поведінки за рівнями загроз органів виконавчої влади загальної компетенції, органів місцевого самоврядування та сил охорони правопорядку.

5. Розроблено методологічні підходи до формування механізму прогнозування кризових явищ соціально-економічного характеру, який дозволяє здійснювати прогноз розвитку кризової ситуації. З цією метою досліджено методи прогнозування кризових явищ соціально-економічного характеру в суспільстві; розроблено структурну схему цього механізму; обґрунтовано застосування методів пошукового активного прогнозування, а саме методу згладжування, на основі якого здійснюється прогноз виникнення та розвитку кризової ситуації шляхом використання змінної середньої на довгостроковий термін (два роки або більше) та шляхом використання експоненціального згладжування на короткий термін (протягом одного періоду), а також лінійних адаптивних моделей, які застосовуються у процесах, що не завжди мають усталені закономірності-тенденції, швидко пристосовують свою структуру і параметри до змін умов, ураховують нерівноцінність рівнів часового ряду; обґрунтовано використання методів нормативного активного прогнозування, а саме методу сценарного моделювання, який розробляє перелік найбільш імовірних сценаріїв розвитку кризових ситуацій, що можуть виникнути в суспільстві.

6. Обґрунтовано шляхи удосконалення превентивного механізму врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в українському суспільстві, що передбачає комплекс заходів, спрямованих на підвищення рівня та якості життя населення, який включає: превентивні та репресивні антикорупційні заходи з широким залученням громадськості; розроблення державних цільових програм антикорупційної спрямованості, із попереднім визначенням стану корупції в суспільстві, її динаміки, визначення загроз безпеці держави; заходи з розвитку державно-приватного партнерства на основі розроблення та впровадження відповідних державних цільових програм; проведення активної агітаційної державної політики щодо роз'яснення необхідності та переваг застосування цього механізму; заходи зі створення умов розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності.

7. Розроблено наукові положення з удосконалення механізму взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю під час врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, які дозволяють поширити діяльність органів соціального діалогу не лише на врегулювання проблемних ситуацій між роботодавцями й працівниками, а й на врегулювання кризових ситуацій. З цією метою сформовано структурну схему механізму взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю в умовах виникнення кризових явищ; запропоновані заходи з підвищення якості соціальної взаємодії влади та громадськості; доведено, що взаємодія органів соціального діалогу має базуватися на методології інформаційного обміну взаємодіючих систем та концепції комунікативної раціональності влади.

8.3 метою врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, що переросли у соціальні конфлікти, визначено шляхи удосконалення механізму взаємодії сил охорони правопорядку з місцевими органами влади, який дає змогу підвищити ефективність організації взаємодії між силами охорони правопорядку та органами місцевої влади під час державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру. Такий механізм ґрунтується на положеннях теорії взаємодії організаційних систем щодо усунення зайвих організаційних зв'язків та підвищення якості організації управління на основі реалізації заходів з визначення суб'єктів взаємодії, чинників, форм, способів, напрямів та оцінювання ефективності організації взаємодії. Також розроблено методологічний підхід та структурну схему складових державного механізму реалізації взаємодії сил охорони правопорядку з місцевою владою під час ліквідації кризових явищ соціально-економічного характеру.

9. В умовах ескалації кризової ситуації на соціально-економічному підґрунті до виникнення масових заворушень та з метою їх припинення визначено напрямки розвитку механізму державного врегулювання кризових ситуацій за масовою протестною участю населення, що складається з систем забезпечення внутрішньої безпеки, громадської безпеки та охорони громадського порядку. Механізм заснований на принципах плебсологічного підходу – наукового обґрунтування достатності та законності застосування заходів припинення масових заворушень, своєчасної їх профілактики й прогнозування та положеннях Проекту міжнародних організацій «Не нашкодъ», що розроблений для визначення та формування програми допомоги органам державної влади та місцевого самоврядування щодо врегулювання конфліктних ситуацій; визначено, що у діяльності місцевих органів влади та сил охорони правопорядку особливу увагу необхідно приділяти оцінюванню та прогнозуванню стану громадської безпеки в регіонах держави з метою недопущення виникнення кризових ситуацій за масовою протестною участю населення; розроблено структурну схему цього механізму.

10.3 метою практичного впровадження комплексного механізму державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру та механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру надано пропозиції з поліпшення організаційно-функціональної структури органів державного управління, що здійснюють врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, шляхом створення міжвідомчих регіональних ситуаційних центрів у східному, західному, південному, північному та центральному регіональних центрах держави, до складу яких будуть входити представники сил охорони правопорядку, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства; за відсутності кризових явищ структура ситуаційних центрів може бути скорочена до рівня групи з врегулювання кризової ситуації; розроблено структуру та функції типового ситуаційного центру з протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру.

11. Розроблено пропозиції щодо покращення системи підготовки фахівців з

врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру шляхом розроблення професіограми цих фахівців, а також вибору та розрахунку пріоритетів навчальних дисциплін, а саме: за допомогою методу сценарію наведено порядок обґрунтування типового набору знань і навичок та їх зв'язок у дисциплінах, які необхідні фахівцю; розроблено алгоритм оцінювання пріоритетів навчальних дисциплін з використанням методу аналізу ієрархій; на прикладі типової кризової ситуації (несанкціоновані масові заходи та акції протесту) за допомогою методу аналізу ієрархій шляхом проведення експертного оцінювання визначено порядок розрахунку пріоритетів навчальних дисциплін; проведені дослідження дозволяють вдосконалити підготовку фахівців до дій у різноманітних ситуаціях під час роботи в групах врегулювання кризових явищ.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Белай С. В. Державні механізми протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру: теорія, методологія, практика: [монографія] / С. В. Белай. – Харків: Національна акад. НГУ, 2015. – 349 с.

2. Дегтяр А. О. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління: [монографія] / А. О. Дегтяр, А. В. Халецький, С. В. Белай. – Донецьк: Вид-во «Донбас», ООО «РА Ваш імідж», 2012. – 438 с.

Особистий внесок: підготовлено розділ 4 «Взаємодія органів державної влади з громадськістю в умовах виникнення кризових явищ», у якому визначено сутність та класифікація кризових явищ, досліджено причини та умови виникнення кризових явищ соціально-економічного характеру, здійснено аналіз відповідної нормативно-правової бази, підрозділ 5.3 «Сучасні механізми державної протидії кризовим явищам, що ґрунтуються на плебсологічному підході» та підрозділ 5.4 «Концепція стратегії соціально-економічної безпеки регіонів держави».

Статті у наукових фахових виданнях

3. Белай С. В. Кластерний аналіз соціально-економічної безпеки регіонів України / С. В. Белай // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Х.: ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. – Вип. 1 (32). – С. 384 – 390.

4. Белай С. В. Застосування таксономічного методу для оцінювання соціально-економічної безпеки регіонів України / С. В. Белай // Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДРІ НАДУ, 2011. – Вип. 4 (11). – С. 197 – 205.

5. Белай С. В. Спеціальні заходи механізмів державної протидії кризовим явищам, що супроводжуються виникненням масових заворушень / С. В. Белай // Кримський юридичний вісник. – Сімф.: Крим. ф-т ОДУВС, 2011. – Вип. 1 (11). – С. 122 – 128.

6. Белай С. В. Теоретико-методологічні засади ідентифікації кризових явищ соціального характеру / С. В. Белай // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Х.: ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. – Вип. 2 (33). – С. 34 – 42.

7. Белай С. В. Аналіз нормативно-правового забезпечення протидії кризовим явищам соціального характеру, що супроводжуються масовою активністю громадян / С. В. Белай // Кримський юридичний вісник : зб. наук. пр. – Сімф. : КЮІ ОДУВС, 2011. – № 2 (12). – С. 67 – 74.

8. Белай С. В. Дослідження рівня та якості життя населення як передумови виникнення кризових явищ в регіонах держави / С. В. Белай // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – Вип. 1 (36). – С. 23 – 31.

9. Белай С. В. Дослідження соціальної напруженості як передумови виникнення кризових явищ / С. В. Белай // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – Вип. 3 (38). – С. 27 – 34.

10. Белай С. В. Інструменти геопросторового аналізу в задачах державного управління по розпізнаванню і прогнозу кризових явищ в суспільстві / С. В. Белай, В. Е Лісцін // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – Вип. 2 (42). – С. 209 – 216.

Особистий внесок: здійснено аналіз існуючих підходів моніторингу кризових явищ, визначені вимоги до системи яка може бути використана для аналізу та прогнозу соціально-економічного стану, запропоновано інструменти геопросторового аналізу для роботи такої системи.

11. Белай С. В. Концепція стратегії соціально-економічної безпеки регіонів України [Електронне видання] / С. В. Белай // Державне будівництво. – Х. : ХарПІ НАДУ, 2012. – № 2. – Режим доступу до журналу : <http://kbuara.kharkov.ua>. – Назва з екрана.

12. Белай С. В. Дослідження сутності кризових явищ соціально-економічного характеру з позиції державного управління / С. В. Белай // Удосконалення механізмів державного управління соціально-економічним розвитком підприємств і галузей економіки: зб. наук. пр. / ДонДУУ. – Донецьк : ТОВ «ТЕХНОПАК», 2013. – Т. XIV. – С. 15 – 23.

13. Белай С. В. Місце кризових явищ соціально-економічного характеру в системі забезпечення національної безпеки України / С. В. Белай // Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Державне управління. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2013. – № 2 (42). – С. 159 – 164.

14. Белай С. В. Дослідження механізмів правового регулювання у сфері протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Університетські наукові записки: часопис Хмельницького університету управління і права. – Хмельницький : Хмельн. ун-т управ. і права, 2013. – № 2 (46). – С. 27 – 32.

15. Белай С. В. Розроблення комплексного державного механізму протидії кризовим ситуаціям за масовою участю населення / С. В. Белай // Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Державне управління. – Запоріжжя: Класич. приват. ун-т, 2013. – № 3 (43). – С. 57 – 61.

16. Белай С. В. Дослідження механізмів моніторингу загроз національній безпеці України соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Університетські наукові записки: часопис Хмельницького університету

управління і права. – Хмельницький : Хмельн. ун-т управ. і права, 2013. – № 4 (48). – С. 481 – 488.

17. Белай С. В. Використання модифікованого методу k-середніх кластерного аналізу у задачах державного управління з прогнозу кризових явищ соціально-економічного характеру / С. В. Белай, В. Е. Лісцин // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Одеса: ОРІ НАДУ, 2014. – Вип. 4 (60). – С. 211 – 214.

Особистий внесок: здійснено аналіз класичного методу кластеризації за технологією k-середніх та виявлено його недоліки, розроблено та запропоновано модифікований підхід методу кластеризації за технологією k-середніх для використання у задачах державного управління з прогнозу кризових явищ.

18. Белай С. В. Дослідження зарубіжного досвіду з протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Державне управління. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2014. – № 4 (48). – С. 4 – 8.

19. Белай С. В. Державний превентивний механізм врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру [Електронне видання] / С. В. Белай // Державне управління: удосконалення та розвиток. – К. : Акад. муніц. упр., 2015. – № 3. – Режим доступу до журналу : [http://www/dy.nauka.com.ua](http://www.dy.nauka.com.ua). – Назва з екрана.

20. Белай С. В. Механізм державного прогнозування кризових явищ соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Інвестиції: практика та досвід. – К. : ТОВ “ДСК Центр”, 2015. – Вип. 6. – С. 122 – 127.

21. Белай С. В. Удосконалення державного механізму підготовки фахівців з моніторингу та врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : ХарРІ НАДУ «Магістр», 2015. – Вип. 1 (48). – С. 177 – 184.

22. Белай С. В. Державний механізм взаємодії сил охорони правопорядку з місцевою владою під час протидії кризовим явищам / С. В. Белай // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління» : зб. наук. пр. – К. : Академія муніципального управління, 2015. – Вип. 1. – С. 49 – 57.

23. Белай С. В. Державний механізм оцінювання рівня загроз національній безпеці соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Державне управління. – Запоріжжя: Класич. приват. ун-т, 2015. – № 1 (49). – С. 30 – 33.

24. Белай С. В. Методологічні засади функціонування та розвитку державних механізмів протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Університетські наукові записки: часопис Хмельницького університету управління і права. – Хмельницький : Хмельн. ун-т управ. і права, 2015. – № 1 (53). – С. 293 – 301.

25. Дегтяр А. О. Дослідження державних механізмів протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру в Україні: методологічний аспект [Електронне видання] / А. О. Дегтяр, С. В. Белай // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування : електронне наукове фахове видання. – Херсон : Херсонський національний технічний університет, 2015. –

Вип. 1. – Режим доступу до журналу : [http://el-zbirn-
du.at.ua/index/zmist_2015_1/0-18](http://el-zbirn-
du.at.ua/index/zmist_2015_1/0-18). – Назва з екрана.

Особистий внесок: розкрито методологічний аспект формування державних механізмів протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру в Україні.

26. Белай С. В. Перспективні складові державних механізмів протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру в Україні / С. В. Белай // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. (РІНЦ). – Х. : ХарPI НАДУ «Магістр», 2015. – Вип. 1 (47). – С. 117 – 123.

Закордонні видання

27. Белай С. В. Прогнозирование кризисных ситуаций в современном обществе с помощью использования инновационных информационных технологий / С. В. Белай // PolitBook. Информационные технологии и політика (РІНЦ). – Чебоксары : НИИ общественных и политических наук, 2013. – № 2. – С. 132 – 141.

28. Белай С. В. Теоретическое обоснование механизма поиска в электронных средствах массовой информации, блогах и социальных сетях признаков возникновения кризисных явлений (ситуаций) в современном обществе / С. В. Белай // Влада і суспільство (історія, теорія, практика) (РІНЦ). – Тбіліси : Асоціація відкритої дипломатії, 2014. – № 1 (29). – С. 44 – 56.

29. Белай С. В. Регулирование кризисных явлений социально-экономического характера: разработка координационного механизма взаимодействия органов государственной власти с общественностью / С. В. Белай // Социум и власть (РІНЦ). – Челябинск : Челяб. филиал Российской акад. нар. хозяйства и гос. службы при Президенте Российской Федерации, 2014. – № 2 (46). – С. 68 – 75.

30. Белай С. В. Обоснование индикаторов механизма мониторинга кризисных явлений (ситуаций) социально-экономического происхождения / С. В. Белай // Влада і суспільство (історія, теорія, практика) (РІНЦ). – Тбіліси : Асоціація відкритої дипломатії, 2014. – № 3 (31). – С. 136 – 147.

31. Белай С. В. Разработка типовой организационной структуры для мониторинга и урегулирования кризисных явлений социально-экономического характера / С. В. Белай // Влада і суспільство (історія, теорія, практика) (РІНЦ). – Тбіліси : Асоціація відкритої дипломатії, 2015. – № 1 (33). – С. 116 – 127.

32. Белай С. В. Исследование основных кризисных явлений социально-экономического характера в украинском обществе: государственно-управленческий аспект / С. В. Белай // Влада і суспільство (історія, теорія, практика) (РІНЦ). – Тбіліси : Асоціація відкритої дипломатії, 2015. – № 2 (34). – С. 126 – 136.

Статті в інших наукових виданнях

33. Белай С. В. Підходи до розроблення способу удосконалення управління частинами та підрозділами внутрішніх військ на основі створення системи моделювання та прогнозування кризових ситуацій / С. В. Белай // Збірник наукових праць НА ДПС України. – № 52/1. Частина II. – Хмельницький : НА ДПС України ім. Б.Хмельницького, 2010. – С. 4 – 7.

34. Белай С. В. Підхід до моніторингу показників рівня життя населення для попередження виникнення кризових ситуацій соціально-економічного походження / С. В. Белай, В. Е. Лісцин, В. В. Мацюк // Честь і закон. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2014. – № 2. – С. 13 – 19.

Особистий внесок: проведено аналіз сутності категорій, що відображають стан життя населення, визначено механізм формування умов виникнення кризових ситуацій соціально-економічного походження. запропонована можливість моніторингу кризових ситуацій в сучасному суспільстві за допомогою технологій геоінформаційних систем.

35. Мацюк В. В. Сутність взаємодії Служби безпеки України з Національною гвардією України у надзвичайних ситуаціях соціального характеру: нормативно-правовий аспект / В. В. Мацюк, С. В. Белай // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2014. – № 3 (72). – С. 134 – 142.

Особистий внесок: визначені основні форми, способи та напрями взаємодії Служби безпеки України та Національної гвардії України при попередженні і припиненні надзвичайних ситуацій соціального характеру.

Тези конференцій

36. Воробйов В. І. Удосконалення способів фахової підготовки курсантів на основі міжпредметної інтеграції навчання / В. І. Воробйов, О. Д. Черкашин, С. В. Белай // Наукове забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ : тези наук.-практ. конф. (секція 4), 9 – 10 квітня. 2009 р. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2009. – С. 16 – 18.

Особистий внесок: запропоновано використовувати типові сценарії для вибору навчальних дисциплін при підготовці курсантів, розроблено типовий сценарій «Затримання порушника».

37. Кириченко І. О. Підходи до розроблення типових сценаріїв службово-бойової діяльності частин та підрозділів внутрішніх військ / І. О. Кириченко, С. В. Белай // Проблеми вдосконалення службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ: тези круглого столу, 12 жовтня 2010 р. – Сімф. : КЮІ ОДУВС, 2010. – С. 52 – 56.

Особистий внесок: здійснено аналіз методу сценаріїв для розроблення підходу до прогнозування кризових ситуацій.

38. Белай С. В. Теоретико-методологічні засади соціально-економічної безпеки регіонів держави / С. В. Белай // Управління розвитком : тези всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 22 лютого 2011 р. – Х. : Збірник наукових робіт ХНЕУ, 2011. – 10 (107). – С. 152 – 153.

39. Белай С. В. Підходи до оцінювання соціально-економічної безпеки регіонів України / С. В. Белай // Державне управління та місцеве самоврядування : тези XI міжнар. наук. конгресу, 24 березня 2011 р. : тези доповідей. – Х. : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. С. 232 – 234.

40. Белай С. В. Аналіз кризових явищ соціального характеру, які є реальною загрозою національній безпеці України / С. В. Белай // Інновації в державному управлінні: системна інтеграція освіти, науки, практики : тези наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 27 травня 2011. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 1. –

С. 595 – 597.

41. Белай С. В. Підтримання позитивного іміджу сил охорони правопорядку під час протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Формування корпоративного іміджу сил охорони правопорядку як чинника психологічної безпеки : тези наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 10 листопада 2011 р. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2011. – С. 69 – 70.

42. Белай С. В. Удосконалення нормативно-правового забезпечення України щодо класифікації надзвичайних ситуацій / С. В. Белай, С. В. Ярошенко // Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України : тези IV всеукр. наук.-практ. конф., 18 листопада 2011 р. – Хмельницький : НАДПСУ, 2011. – С. 6 – 7.

Особистий внесок: здійснено аналіз та надано пропозиції з удосконалення нормативно-правового забезпечення України щодо класифікації надзвичайних ситуацій.

43. Белай С. В. Плебсологічний підхід до забезпечення соціальної безпеки суспільства / С. В. Белай // Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком : тези 5-тої регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 25 листопада 2011 р. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2011. – С. 139 – 141.

44. Белай С. В. Плебсологічний підхід до запобігання виникнення кризових ситуацій соціального характеру / С. В. Белай // Механізми взаємодії та порядок сумісних дій органів державного управління, органів місцевого самоврядування з воєнною організацією держави під час виникнення кризових явищ соціального характеру : тези наук.-практ. семінару, 7 грудня 2011 р. – Х. : ПІЮК для СБУ Нац. ун-ту «Юр. акад. Укр. ім. Я. Мудрого», 2011. – С. 39 – 46.

45. Белай С. В. Вплив рівня та якості життя населення на стан соціально-економічної безпеки регіонів держави / С. В. Белай // Якість життя: проблеми, пріоритети та перспективи : тези V загальноукр. наук.-практ. конф., 15 грудня 2011 р. – Донецьк : Донецький ін-т ринку і соц. політики, 2011. – С. 24 – 25.

46. Белай С. В. Державні механізми протидії масовим заворушенням / С. В. Белай, С. В. Ярошенко // Наукове забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України : тези IV наук.-практ. конф. (секція 4), 22 лютого 2012 р. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2012. – С. 107 – 109.

Особистий внесок: здійснено аналіз та надано пропозиції з удосконалення державних механізмів протидії масовим заворушенням.

47. Белай С. В. Дослідження впливу кризових явищ соціально-економічного характеру на національну безпеку держави / С. В. Белай // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави : тези IV міжнар. наук.-практ. конф., 24 лютого 2012 р. – Одеса : Одеський держ. ун-т внутр. справ, 2012. – С. 17 – 18.

48. Белай С. В. Соціально-економічні і політичні наслідки корупції / С. В. Белай // Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні : тези всеукр. наук.-практ. конф., 23 березня 2012 р. – Одеса : Одеський держ. ун-т внутр. справ, 2012. – С. 39 – 41.

49. Белай С. В. Дослідження впливу кризових явищ соціально-

економічного характеру на появу екстремізму й тероризму / С. В. Бєлай // Противодействие ксенофобии, экстремизму и терроризму в современном обществе : тезы междунар. науч.-практ. конф., 28 марта 2012 г. – Севастополь : Ин-т экономики и права (филиал) ОУП ВПО «Академия труда и социальных отношений», 2012. – С. 43 – 46.

50. Бєлай С. В. Дослідження рівня та якості життя населення як передумови виникнення кризових явищ соціально-економічного характеру / С. В. Бєлай // Державне управління та місцеве самоврядування : тези XII міжнар. наук. конгресу, 29 березня 2012 р. – Х. : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – С. 215 – 216.

51. Бєлай С. В. До питання розроблення концепції стратегії соціально-економічної безпеки / С. В. Бєлай // Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління в Україні : тези IV всеукр. наук.-практ. конф., 11 жовтня 2012 р. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2012. – С. 48 – 51.

52. Бєлай С. В. Антиконтрфліктогенний менеджмент у роз'яснювальній роботі органів державної влади щодо недопущення виникнення масових заворушень / С. В. Бєлай // Соціально-гуманітарні проблеми менеджменту : тези V міжнар. наук. інтернет-конф., 21 листопада 2012 р. – Донецьк : Донецький держ. ун-т упр., 2012. – С. 49 – 51.

53. Бєлай С. В. Аналіз соціальної напруженості як передумови виникнення кризових явищ соціально-економічного характеру / С. В. Бєлай // Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком : тези 6-тої регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 25 листопада 2012 р. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2012. – С. 197 – 200.

54. Бєлай С. В. Модель виникнення та впливу соціальної напруженості на стан національної безпеки на соціально-економічному підґрунті / С. В. Бєлай // Державні механізми протидії кризовим ситуаціям соціального походження : тези наук.-практ. семінару, 27 листопада 2012 р. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2012. – С. 28 – 33.

55. Бєлай С. В. До питання дослідження сутності кризових явищ соціально-економічного характеру / С. В. Бєлай // Механізми і методи управління соціально-економічним розвитком підприємств і галузей економіки : тези II всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 19 березня 2013 р. – Донецьк : ДонДУУ, 2013. – С. 177 – 179.

56. Бєлай С. В. Інструменти геопросторового та статистичного аналізу в задачах розпізнавання і прогнозу кризових ситуацій в суспільстві / С. В. Бєлай, В. Е. Лісіцин // Застосування інформаційних технологій у підготовці та діяльності сил охорони правопорядку: тези наук.-практ. конф., 20 – 21 березня 2013 р. – Х. : АВВ МВС України, 2013. – С. 29 – 30.

Особистий внесок: запропоновано метод прогнозування соціальних процесів за допомогою інструментів геопросторового аналізу.

57. Бєлай С. В. До питання протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру в системі забезпечення національної безпеки / С. В. Бєлай // Публічне управління: виклики ХХІ : тези XIII Міжнар. наук.

конгресу, 21 – 22 березня 2013 р. – Х. : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. – С. 231–232.

58. Белай С. В. Державні механізми протидії кризовим явищам в системі забезпечення національної безпеки / С. В. Белай // Наукове забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України : тези V наук.-практ. конф., 28 березня 2013 р. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2013. – С. 27 – 28.

59. Белай С. В. Механізми правового регулювання з протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави : тези V міжнар. наук.-практ. конф., 26 квітня 2013 р. – Одеса : Одеський держ. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 46 – 48.

60. Белай С. В. До питання використання ГІС технологій під час протидії кризовим явищам в українському суспільстві / С. В. Белай // Проблеми службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ України : тези наук.-практ. семінару, 12 квітня 2013 р. – Сімф. : Крим. фак.-т ОДУВС, 2013. – С. 22 – 25.

61. Белай С. В. Дослідження механізму правового регулювання з протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру шляхом забезпечення сталого соціально-економічного розвитку / С. В. Белай // Актуальні соціально-економічні та правові проблеми розвитку України та її регіонів : тези IV міжнар. круглого стола, 08 травня 2013 р. – Одеса : ОНУ ім. Мечнікова, 2013. – С. 49 – 51.

62. Белай С. В. Використання геопросторового та статистичного аналізу в задачах розпізнавання і прогнозу кризових ситуацій за масовою участю населення / С. В. Белай, В. Е. Лісіцин // Взаємозв'язок політики і управління: теоретичний і прикладний аспект: тези круглого столу, 24 травня 2013 р. – Дніпропетровськ : Вид-во ДРІДУ, 2013. – С. 7 – 9.

Особистий внесок: з метою прогнозування кризових явищ запропоновано використовувати класичний статистичний аналіз із сучасними технологіями геоінформаційних систем.

63. Белай С. В. Використання сучасних інформаційних технологій під час прогнозування кризових ситуацій в українському суспільстві / С. В. Белай, В. Е. Лісіцин // Актуальні питання забезпечення громадської безпеки та правопорядку : тези всеукр. наук.-практ. конф., 18 жовтня 2013 р. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – С. – 39 – 40.

Особистий внесок: розроблено програмний модуль, що дозволяє формувати геобазу даних протестних подій на основі класифікатора і проводити аналіз існуючого соціально-економічного стану.

64. Белай С. В. До питання додержання прав і свобод людини в Україні під час врегулювання кризових ситуацій за масовою участю населення / С. В. Белай // Національні та міжнародні механізми захисту прав людини : тези II міжнар. наук.-практ. конф., 26 жовтня 2013 р. – Х. : ХНУВС, 2013. – С. – 324 – 327.

65. Белай С. В. До питання взаємодії органів державної влади з громадськістю під час врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в умовах євроінтеграції : тези українсько-польської наук.-практ.

конф., 15 листопада 2013 р. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2013. – С. 505 – 507.

66. Белай С. В. Обґрунтування механізму державного моніторингу загроз національній безпеці соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези міжнар. наук.-практ. конф., 22 листопада 2013 р. – Х. : ХНУВС, 2013. – С. – 383 – 385.

67. Белай С. В. До питання розроблення механізму прогнозування кризових явищ соціально-економічного характеру в українському суспільстві / С. В. Белай // Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком : тези VII регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 29 листопада 2013 р. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2013. – С. 94 – 96.

68. Белай С. В. Разработка комплексного государственного механизма противодействия кризисным ситуациям в современном обществе / С. В. Белай // II Балтийский юридический форум «Закон и правопорядок в третьем тысячелетии» : тезы междунауч. науч.-практ. конф., 13 декабря 2013 г. – Калининград : Калинингр. филиала С-Пб ун-та МВД России. С. – 45 – 48.

69. Белай С. В. Робота з геобазою даних кризових явищ (ситуацій) у регіонах України за допомогою геоінформаційної системи внутрішніх військ «Інструмент» / С. В. Белай, В. Е. Лісіцин // Застосування інформаційних технологій у підготовці та діяльності сил охорони правопорядку: тези наук.-практ. конф., 12 – 13 березня 2014 р. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2014. – С. 56 – 57.

Особистий внесок: запропоновано підхід до збору з текстових файлів інформації про кризові явища за допомогою регулярних виразів.

70. Белай С. В. До питання взаємодії сил охорони правопорядку під час врегулювання кризових ситуацій соціального характеру за масовою участю населення / С. В. Белай, В. В. Мацюк // Проблеми службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ України : тези наук.-практ. семінару, 14 березня 2014 р. – Сімф. : Крим. ф-т ОДУВС, 2014. – С. 21 – 23.

Особистий внесок: здійснено аналіз терміну «взаємодія», надані пропозиції з розроблення механізму взаємодії сил охорони правопорядку під час врегулювання кризових ситуацій соціального характеру за масовою участю населення.

71. Белай С. В. До питання взаємодії органів державної влади з громадськістю під час врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Публічне управління XXI століття: від соціального діалогу до суспільного консенсусу : тези XIV міжнар. конгресу, 2014 р. – Х. : ХарРІ НАДУ «Магістр», 2014. – С. 170 – 171.

72. Белай С. В. Дослідження державних правових механізмів протидії кризовим ситуаціям за масовою участю населення / С. В. Белай, В. В. Мацюк // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави: тези VI міжнар. наук.-практ. конф., 04 квітня 2014 р. – Одеський державний університет внутрішніх справ, 2014. – С. 26 – 27.

Особистий внесок: здійснено аналіз та надані пропозиції з вдосконалення державних правових механізмів протидії кризовим ситуаціям за масовою участю населення.

73. Белай С. В. Вибір індикаторів механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення : тези V міжнар. наук.-практ. конф., 10-11 жовтня 2014 р. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2014. – С. 72 – 74.

74. Белай С. В. До питання розроблення механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика : тези II міжнар. наук.-практ. конф., 14 листопада 2014 р. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2014. – С. 33 – 35.

75. Белай С. В. Модель «Аналітика» – програмна реалізація державного механізму моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру / С. В. Белай // Актуальні проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку : тези наук.-практ. семінару, 18 грудня 2014 р. – Х. : Національна акад. НГУ, 2014. – С. 12 – 14.

76. Белай С. В. Причини, умови та наслідки кризових явищ соціально-економічного характеру українського суспільства / С. В. Белай // Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти : тези всеукр. наук.-практ. конф., 27 березня 2015 р. – К. : Київськ. національний ун-т культури і мистецтв, Ч. 1, 2015. – С. 261 – 263.

77. Дегтяр А. О. Обґрунтування структури комплексного державного механізму врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру: методологічний аспект / А. О. Дегтяр, С. В. Белай // Сучасні проблеми державного та муніципального управління : тези міжнар. наук.-практ. конф., частина друга, 03 квітня 2015 р. – К. : Акад. муніципального упр., Ч. 2, 2015. – С. 10 – 11.

Особистий внесок: надано визначення та обґрунтовано структуру комплексного державного механізму врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

78. Дегтяр А. О. До питання удосконалення підготовки фахівців з моніторингу та врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру / А. О. Дегтяр, С. В. Белай // Державне управління науково-освітнього забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері цивільного захисту : тези Всеукр. наук.-практ. конф., 16 – 17 квітня 2015 р. – Х. : Національний ун-т цивільного захисту України, 2015. – С. 43 – 46.

Особистий внесок: розроблено підхід до визначення пріоритетів навчальних дисциплін, які необхідні для підготовки фахівців з моніторингу та врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру, за допомогою методу аналізу ієрархій.

79. Белай С. В. Загальна характеристика основних кризових явищ соціально-економічного характеру в українському суспільстві / С. В. Белай // Публічне управління: стратегія реформ 2020 : тези XV міжнар. конгресу, 23 квітня 2015 р. – Х. : ХарPI НАДУ «Магістр», 2015. – С. 224 – 226.

АНОТАЦІЇ

Белай С.В. Механізми державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Академія муніципального управління. – Київ, 2016.

Дисертація присвячена дослідженню проблеми розвитку механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні. У дослідженні сформовано теоретико-методологічні засади кризових явищ українського суспільства, розвинуто поняттєво-категорійний апарат механізмів державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру в Україні. Обґрунтовані і розроблені механізм моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру та комплексний механізм державного врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру. Розроблено пропозиції з удосконалення організаційно-функціональної структури органів державного управління, що здійснюють врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру та системи підготовки фахівців з врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

Ключові слова: кризові явища соціально-економічного характеру, механізми державного управління, моніторинг кризових явищ, державно-приватне партнерство, антикорупційні заходи, програмно-цільовий підхід, соціальний діалог, взаємодія організаційних систем.

Белай С. В. Механизмы государственного урегулирования кризисных явлений социально-экономического характера в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора наук государственного управления по специальности 25.00.02 – механизмы государственного управления. – Академия муниципального управления. – Киев, 2016.

В исследовании сформированы теоретико-методологические основы кризисных явлений украинского общества на основе анализа теоретических основ существования кризисных явлений в современном обществе, формирования определения и указания сущности, причин, условий и последствий кризисных явлений социально-экономического характера, исследования кризисных явлений социально-экономического характера в системе государственного управления безопасностью Украины.

В диссертации получил дальнейшее развитие понятийно-категориальный аппарат механизмов государственного урегулирования кризисных явлений социально-экономического характера в Украине, а именно: проведен анализ существующих механизмов государственного урегулирования кризисных явлений социально-экономического характера; проработан соответствующий зарубежный опыт; разработаны структурные схемы функционирования, формирования и развития механизмов государственного управления в сфере урегулирования кризисных явлений социально-экономического характера в украинском обществе; дано определение этим механизмам.

Разработан механизм оценивания кризисных явлений социально-

экономического характера в Украине на основе анализа существующих подходов к разработке новых научных течений, а именно: применены современные теоретические и практические статистические методы и геоинформационные технологии; обоснованы индикаторы кризисных явлений социально-экономического характера; создано четырехуровневую модель угроз безопасности Украины социально-экономического характера и модель поведения по уровням угроз органов исполнительной власти общей компетенции, органов местного самоуправления и сил охраны правопорядка.

Обосновано формирование превентивного механизма государственного урегулирования кризисных явлений социально-экономического характера в украинском обществе, который основан на мероприятиях по повышению уровня и качества жизни, а также социального обеспечения населения.

Разработан механизм поиска признаков появления кризисных ситуаций в современном обществе, который позволяет осуществлять поиск в сети Internet текстовых файлов для оценивания текущей ситуации и прогнозирования возникновения кризисных ситуаций с массовым протестным участием населения в регионах страны для их последующего урегулирования.

Усовершенствованы теоретико-методологические основы идентификации кризисных явлений в Украине, а именно: исследованы теоретические основы кризисных явлений современного общества; дано определение, указаны сущность, причины, условия и последствия кризисных явлений социально-экономического характера; определено место кризисных явлений социально-экономического характера в системе государственного управления безопасностью Украины; разработана модель возникновения и влияния кризисных явлений социально-экономического характера на состояние безопасности страны.

Разработан механизм прогнозирования кризисных явлений социально-экономического характера, который позволяет осуществлять прогноз развития кризисной ситуации, а именно: исследована сущность современных социально-экономических прогнозов; разработана структурная схема этого механизма; применены методы сглаживания временных рядов, линейные адаптивные модели и метод сценария.

Усовершенствован механизм взаимодействия органов государственного управления, органов местного управления с общественностью во время урегулирования кризисных явлений социально-экономического характера, который основан на мероприятиях по повышению качества социального взаимодействия и формирования социального диалога.

Усовершенствован механизм взаимодействия сил охраны правопорядка с местными органами власти во время урегулирования кризисных явлений, который позволяет повысить эффективность организации взаимодействия между силами охраны правопорядка и органами исполнительной власти во время противодействия кризисным явлениям социально-экономического характера в регионах страны.

Получил дальнейшее развитие механизм государственного урегулирования кризисных ситуаций с массовым протестным участием населения, состоящий из

систем обеспечения внутренней безопасности, общественной безопасности и охраны общественного порядка. Механизм основан на принципах плевбологического подхода и проекта «Не навреди».

Получило дальнейшее развитие усовершенствование организационно-функциональной структуры органов государственного управления, осуществляющих урегулирование кризисных явлений социально-экономического характера, путем создания межведомственных региональных ситуационных центров в восточном, западном, южном, северном и центральном регионах страны, в состав которых будут входить представители сил охраны правопорядка, местных государственных администраций, органов местного самоуправления и организаций гражданского общества.

Даны пропозиции по усовершенствованию подготовки специалистов урегулирования кризисных явлений социально-экономического характера путем разработки профессиограммы этих специалистов, а также выбора и расчета приоритетов учебных дисциплин.

По результатам исследований разработан программный модуль «Аналитика», который является практической реализацией механизма мониторинга кризисных явлений социально-экономического характера.

Ключевые слова: кризисные явления социально-экономического характера, механизмы государственного управления, мониторинг кризисных явлений, государственно-частное партнерство, антикоррупционные меры, программно-целевой подход, социальный диалог, взаимодействие организационных систем.

Belay S.V. Public mechanisms for countering crises of socioeconomic nature in Ukraine. – Manuscript.

Thesis for the Degree of the Doctor of Sciences in Public Administration, specialty 25.00.02 mechanisms of public administration. Academy of municipal administration. – Kiev, 2016.

The research focuses on the problem of the development of public mechanisms of countering crises of socioeconomic nature in Ukraine. The conceptual - categorical apparatus of public mechanisms of countering socioeconomic crises in Ukraine is developed, theoretical and methodological foundations of crises identification are enhanced in the research. A mechanism of state monitoring of crises of socioeconomic nature and complex state mechanism of regulating crises of socioeconomic nature are justified and developed. Suggestions to improve the organizational and functional structure of public administrative bodies countering crises of socioeconomic nature and the training system of professionals monitoring and regulating crises of socioeconomic nature are developed.

Keywords: crises of socioeconomic nature, mechanisms of public administration, monitoring of crises, public-private partnership, anti-corruption actions, target-oriented approach, social dialogue, interaction of organizational systems.